

Lezen

JAARGANG 5 NUMMER 3 2010
EEN UITGAVE VAN STICHTING LEZEN

GOUDEN PENSEEL
VOOR MARIJE EN
RONALD TOLMAN

NEDERLANDSE KINDERBOEKENILLUSTRATOREN ••• GESPREK MET MARIJE EN
RONALD TOLMAN ••• KORTJAKJE OP TONEEL ••• BENNY LINDELAUF EN FLOOR-
TJE ZWIGTMAN OVER SCHRIJVEN ••• DE OPMARS VAN DE GRAPHIC NOVEL •••
KINDERBOEKEN: DE RECENTE OOGST ••• MIRJAM OLDENHAVE OVER HET KINDER-
BOEKENWEEKGESCHENK ••• EEN KIKKJE IN HET ATELIER VAN THÉ TJONG-KHING

4–6 september Manuscripta Westergasfabriek Amsterdam. Feestelijke opening van het nieuwe boeken-seizoen. Zondag 5 september is de beurs toegankelijk voor publiek, www.manuscripta.nl

6–12 september Week van de Alfabetisering

8 september Nationale alfabetiseringsprijzen, www.basisvaardigheden.nl/www.cinop.nl

13 september Roald Dahl-dag, www.defonteinkinderboeken.nl

18 september–31 oktober Christelijke Kinderboeken-maand, www.christelijkekinderboeken.nl

25 en 26 september Verhaal halen, proza- en columnistenfestival, www.dichteraanhuis.nl

30 september Sluitingsdatum Stichting Lezen Scriptieprijs, www.lezen.nl

oktober Het hoogste woord, www.christelijkekinderboeken.nl

6 oktober Uitreiking Gouden en Zilveren Penselen in het Rijksmuseum Amsterdam, www.cpnb.nl

5 oktober Kinderboekenbal en bekendmaking Gouden Griffel, www.cpnb.nl

6–16 oktober 56e Kinderboekenweek, www.kinderboekenweek.nl

17 oktober Kinderboekenmarkt Den Haag, www.kinderboekenmarkt.nl

22 oktober–19 november Nederland Leest, www.nederlandleest.nl

november Uitreiking AKO Literatuurprijs

4 en 5 november Symposium Stichting Lezen, Waarom zou je (nu) lezen?, www.lezen.nl

17–20 november Crossing Border, Den Haag, www.crossingborder.nl

19 en 20 november HSN (Het Schoolvak Nederlands) tweedaagse conferentie met 90 presentaties in 11 stromen, waarvan 2 leesstromen met daarin aandacht voor leespromotie en literatuuronderwijs.

eind november Kinderboekwinkelprijs, Samenwerkende Kinderboekwinkels, www.kinderboekwinkels.nl

24 november–1 december Week van de Mediawijsheid, www.mediawijzer.net

2 december Dag van het Literatuuronderwijs, www.dagvanhetliteratuuronderwijs.nl

9 en 10 december de Bibliotheek tweedaagse, Maastricht, www.sioob.nl

Op 4 en 5 november 2010 vindt het symposium 'Waarom zou je (nu) lezen?' van Stichting Lezen plaats in Studio 4 op het Mediapark in Hilversum.

Op het symposium komen wetenschappelijke ontwikkelingen en nieuwe inzichten aan de orde over de stand van het lezen: de functie van lezen voor de ontwikkeling van het individu en de samenleving; nieuwe perspectieven op leesbevordering en opvoeden in de literatuur en de rol van de leerkracht, ouders, de bibliothecaris en de docent.

Sprekers zijn onder anderen:

Elisabeth Duursma (Rijksuniversiteit Groningen); Bas Heijne (publicist); Wiebe de Jager (uitgeverij Eburon); Frans-Willem Korsten (Universiteit Leiden, Erasmus Universiteit Rotterdam); Suzanne Mol (Universiteit Leiden); Coosje van der Pol (Universiteit van Tilburg); Dick Schram (Vrije Universiteit Amsterdam); Ronald Soetaert (Universiteit van Gent).

De kosten voor deelname aan dit tweedaagse congres bedragen € 100,- (studenten: € 25,-)

Het volledige programma wordt in september bekend gemaakt op www.congres.lezen.nl. Daar kunt u zich ook inschrijven.

Wilt u verzekerd zijn van deelname? Stuur een email met uw naam, functie en adresgegevens naar: congres@lezen.nl

U ontvangt dan in september het definitieve programma en informatie over de inschrijving.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Stichting Lezen: 020-6230566

Redactioneel

Lezen gaat niet vanzelf. Lezen moet je leren: thuis, bij de kinderopvang en op

school. Basisscholen besteden veel aandacht aan het leesonderwijs, vooral aan technisch en begrijpend lezen. Maar een stimulerende leesomgeving, zelf het goede voorbeeld geven, voldoende leestijd en kinderen veel en vaak voorlezen zijn even belangrijk voor het vormen en motiveren van lezers. Om met de woorden van lector effectief taal- en leesonderwijs Kees Vernooy te spreken: 'Leesvaardigheid en leesbevordering gaan hand in hand.'

Voor allen die kinderen leren lezen – ouders, pedagogisch medewerkers in de kinderopvang, leerkrachten, docenten en bibliothecarissen – geldt: lees, lees voor en laat lezen. Professionals op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie hebben daarom de verantwoordelijke taak zelf goed geïnformeerd te zijn om anderen te inspireren en te begeleiden bij hun leesontwikkeling. Zij kunnen zich dit najaar volop laten voeden. Om te beginnen tijdens Manuscripta, de opening van het boekenseizoen op 4, 5 en 6 september. De campagne '15 minuten lezen' benadrukt in de daaropvolgende Week van de Alfabetisering het belang van tijd om te lezen. De Kinderboekenweek brengt weer vele leuke, goede en interessante boeken, en schrijvers en illustratoren voor het voetlicht, en in november wordt de eerste Grote Jongerenliteratuur Prijs uitgereikt voor de mooiste adolescentenroman. Ook gaat dit najaar BoekStart in de Kinderopvang van start, worden de voorrondes van De Nationale Voorleeswedstrijd voorbereid en organiseren we onder het motto 'Jij kunt het verschil maken' op een aantal pabo's een voorleeswedstrijd voor aanstaande leerkrachten.

Volop informatie- en inspiratiemogelijkheden dus. En wie zich nog afvraagt waarom al deze inspanningen voor en nadruk op lezen nodig zijn, kan zich op 4 en 5 november op ons symposium 'Waarom zou je (nu) lezen?' laven aan nieuwe inzichten over de functies van lezen.

Gerlien van Dalen,

Directeur Stichting Lezen

De projecten die recentelijk mogelijk zijn gemaakt met inhoudelijke en/of financiële steun van Stichting Lezen, zijn met aangegeven.

Lezen. Kwartalaftijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie is een uitgave van Stichting Lezen.

Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen **Lezen** gratis door zich aan te melden via www.lezen.nl

Redactieadres: Stichting Lezen, Oxford House, Nieuwezijds Voorburgwal 328 G, 1012 RW Amsterdam. T 020-6230566 | E-mail redactie: redactie@lezen.nl

Voor vragen over gratis toezending en adreswijzigingen: info@lezen.nl | Hoofdredacteur: Gerlien van Dalen | Eindredactie: Joukje Akveld/Eva Gerrits

Redactie: Joukje Akveld, Daan Beeke, Annemarie Terhell, Desirée van der Zander | Medewerkers aan dit nummer: Rindert Kromhout, Benny Lindelauf, Bas Maliepaard, Jowi Schmitz, Thomas de Veen, Geert de Weyer

Vormgeving: Ramona Dales, Lijn 1, Haarlem | Uitgever: Stichting Lezen

Druk: Drukkerij Spinhex & Industrie | Coverbeeld: © Marije Tolman

© Copyright september 2010 Stichting Lezen. Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van enige methode of vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN 1570-9698. De inhoud van **Lezen** is auteursrechtelijk beschermd. Eventuele rechtebenden die wij niet hebben kunnen achterhalen, verzoeken wij contact op te nemen met de uitgever.

INHOUD

4 Tekenend

Het Nederlandse illustratorenlandschap

7 Zwaaien met een deegroller

Lezen en verder lezen

8 Het boek dat mensen gelukkig maakt

Interview met Marije en Ronald Tolman

10 Blikveld 0–6

12 Kortjakje is een speelse nachtmerrie

Theater

14 Blikveld 6–12

16 Uit de kast!

Floortje Zwigtman en Benny Lindelauf in gesprek

18 Prikkels

20 Blikveld 12–15

22 De opmars van de graphic novel

Nieuw genre

24 Blikveld 15–18

26 2009–2010: rijk boekenjaar of gemiste kansen?

Terugblik

28 'Als hij het niet vertelt doe ik het ook niet'

Interview met Mirjam Oldenhave

30 'Een goed lied is een luisterroman in drie minuten'

Maarten van Roozendaal over lezen

32 'In sprookjes ligt het gevaar om de hoek'

Een kijkje in het atelier van Thé Tjong-Khing

34 Leesplezier begint in de wieg

BoekStart

35 Hoe de verhalentent bijna uit elkaar knalde

Schoolschrijver

36 Brief van Rindert Kromhout aan Alice uit

Alice in Wonderland

Noëlle Smit

Harrie Geelen

Daan Remmerts de Vries

Tekenend

‘De Grote TekenTentoonstelling – beeldtaal in kinderboeken’ luidt het motto van de 56ste Kinderboekenweek. Tien dagen staat de kinderboekenwereld in het teken van geïllustreerde boeken. Hoe ziet het Nederlandse illustratoren-landschap eruit, anno 2010?

DOOR JOUKJE AKVELD

Wat heb je aan een boek zonder plaatjes of gesprekken, vraagt Alice zich af, vlak voor ze via een konijnenhol Wonderland in tuimelt. Toen Lewis Carroll in 1865 *Alice's Adventures in Wonderland* schreef, waren geïllustreerde kinderboeken minder vanzelfsprekend dan tegenwoordig. Wat dat aangaat boft het hedendaagse kind. In onze door beeld gedomineerde wereld verschijnen meer prentenboeken dan ooit. Veel boeken voor oudere kinderen zijn bovendien van tekeningen voorzien, niet zelden in kleur.

Het Nederlandse kind boft extra. Ons land kent een lange illustratietraditie waaraan de laatste jaren nog ‘nieuwe’ genres zijn toegevoegd als het stripgedicht en de graphic novel. Kijken we alleen naar de afgelopen eeuw dan levert dat een lijst indrukwekkende namen op. Met iconen als Fiep Westendorp († 2004), Max Velthuis († 2005) en Dick Bruna aan de ene, en ‘nieuwkomers’ als Noëlle Smit, Marije Tolman en Martijn van der Linden aan de andere kant, is het Nederlandse illustratorenlandschap authentiek, eigenzinnig en gevarieerd.

Diversiteit

Zo hebben we de grafische beeldtaal van Dick Bruna, Jan Jutte en Sieb Posthuma, de kleurenexplosies van Annemarie van Haeringen en Noëlle Smit en de anekdotisch-naturalistische

tekeningen van Ingrid en Dieter Schubert. Er zijn de feeëriekere prenten van Charlotte Dematons, de virtueuze lijntekeningen van Sylvia Weve en Philip Hopman, de krachtige illustraties van Fleur van der Weel en de etherische plaatjes van Marit Törnqvist en Marije Tolman. Ons land heeft dubbeltalenten voortgebracht als Harrie Geelen, Wim Hofman, Ted van Lieshout, Joke van Leeuwen en Daan Remmerts de Vries, wier handen net zo makkelijk schrijven als tekenen. En dan zijn er nog de kameleonachtige figuren: Mance Post, Thé Tjong-Khing en Martijn van der Linden, tekenaars die zichzelf tijdens hun lange of kortere carrière keer op keer opnieuw lijken uit te vinden. Sinds 2007 is er aan de Universiteit van Amsterdam een bijzondere leerstoel Illustratie om al die ‘illustraties te bestuderen in hun historische context en het vak van illustrator onderwerp te maken van wetenschappelijk (kunst)onderzoek’, aldus de Fiep Westendorp Foundation, die verantwoordelijk is voor de instelling van de stoel. In hetzelfde jaar werd aan Mance Post de eerste Max Velthuis-prijs uitgereikt, een driejaarlijkse oeuverprijs voor illustratoren, waarvan het prijzengeld (€ 60.000,-) is gelijkgetrokken met dat van de P.C. Hooft-prijs voor literatuur. Deze maand krijgt Thé Tjong-Khing de prijs als tweede uitgereikt.

Artistieke ladder

Ondertussen timmeren Nederlandse illustratoren in het buitenland stevig aan de weg. Prentenboeken worden wereldwijd vertaald, hun makers vallen regelmatig in de internationale prijzen en er worden overzichtstentoonstellingen georganiseerd van Amerika tot Japan. Bovendien zijn er de individuele successtory's: Marit Törnqvist, die werd gevraagd het thema-

Ingrid en Dieter Schubert

Sieb Posthuma

Dick Bruna

Martijn van der Linden

Marit Törnqvist

Charlotte Dematons

HET NEDERLANDSE ILLUSTRATORENLANDSCHAP

park Junibacken rond de boeken van Astrid Lindgren in Stockholm vorm te geven; Dick Bruna, wiens nijntje het schopte tot Family Tourism Ambassador van New York; Jan Jutte, die rechtstreeks voor de Amerikaanse markt werkt; Noëlle Smit, die het eerste Gouden Boekje maakte dat ook in de VS verscheen. Tot zover het goede nieuws.

Want de veronderstelling van voormalig minister van OCW Maria van der Hoeven dat de Max Velthuis-prijs 'het slotstuk van de emancipatie van het Nederlandse kinderboek' is, is een te positieve; de positie van de tekenaar in het culturele veld is nog altijd marginaal. 'Wie wilde er nou illustreren?' zegt Marlene Dumas over haar academietijd in Zuid-Afrika in *Verf – hedendaagse Nederlandse schilders over hun werk* (2004), een interviewboek van kunstcriticus Hans den Hartog Jager. In datzelfde boek worden acryl en ecoline, twee materialen die door illustratoren vaak worden gebruikt, door de kunstenaars Constant en Daan van Golden afgedaan als 'rot-zooi' en 'verf voor kleine kindertjes'. Het typeert de positie van de tekenaar: op de onderste sport van de artistieke ladder, ver onder de vrije kunstenaars.

Weinig publicaties

Het gebrek aan maatschappelijk aanzien verklaart misschien waarom er zo weinig over het vak geschreven wordt. Tekenaars zijn mensen die sinds hun kindertijd nooit zijn opgehouden met tekenen, zei Peter Vos eens, zelf beoefenaar van het vak. Een open deur misschien, maar wel één die in Nederland nog niet zo vaak is ingetrapt. Zeker over degenen die voor kinderen werken wordt nauwelijks gepubliceerd. Een enkele mono- of biografie, daar blijft het bij, vergeleken bij de vele uitgaven

in het Angelsaksisch taalgebied stelt het niets voor. Hetzelfde geldt voor de dagbladen. De klacht zoemt rond dat het kinderboek in de krant inboet aan vierkante centimeters, maar wie er echt bekaaid vanaf komen zijn de tekenaars. Kinderboekenrecensenten zijn veelal journalisten of neerlandici. Hun insteek is tekstgericht, op een enkel zinnetje na gaan de kritieken over het verhaal. 'Je leest weleens in een recensie dat de tekeningen goed bij de tekst passen,' zei Jan Jutte in een interview. 'Ja, allicht, denk ik dan, dat is toch je taak als illustrator.'

Papieren musea

Maar dat is niet de enige rol die de tekenaar vervult. Illustraties zijn voor veel kinderen de eerste kunstwerken die ze zien, daarom zijn ze van groot belang, aldus de Engelse illustrator Anthony Browne. In de beste prentenboeken vertellen de tekeningen net zoveel als het verhaal. Zijn collega Quentin Blake gaat nog een stap verder: volgens Blake vormen illustraties voor kinderen de introductie tot de wereld van de kunst. Het is een aardige gedachte. Wie erin meegaat, beseft dat de rol van de tekenaar veel belangrijker is dan doorgaans wordt aangenomen. Hij is niet alleen de eerste lezer van het verhaal die commentaar levert op de tekst, die verder vertelt waar het verhaal ophoudt en een soort tegenlicht biedt; goede tekeningen zeggen ook iets over een lijn, een vlak, over kleur-gebruik. Ze zijn een weerslag van de manier waarop de tekenaar de werkelijkheid ziet. Ze staan niet op zichzelf, maar maken deel uit van de polymorfe beeldcultuur die ons omringt. Kinderboeken zijn 'papieren musea', om een term van Ted van Lieshout te citeren, die een opstapje vormen naar Rembrandt en Picasso.

Wim Hofman

Joke van Leeuwen

Jan Jutte

Philip Hopman

Annemarie van Haeringen

Sylvia Weve

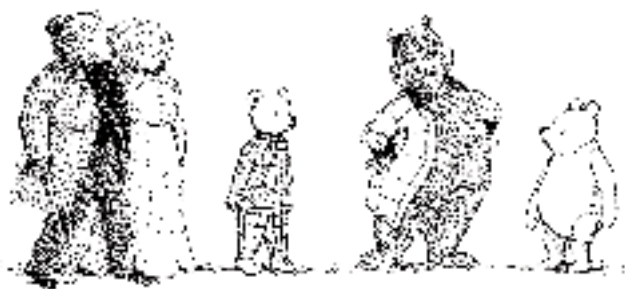
Inspiratie

Vaak reflecteren illustraties de smaak van hun makers. Tussen de hedendaagse tekenaar en zijn collega's bestaat een web van onzichtbare lijntjes, zoals dat ook tussen zijn werk en de beeldende kunst bestaat. Om een idee te geven: de fantasierijke pentekeningen van Thé Tjong-Khing verraden de invloed van Winnie the Pooh-tekenaar E.H. Shepard; de potloodillustraties van Daan Remmerts de Vries tonen zijn bewondering voor het werk van Arthur Rackham; uit de tekeningen van Annemarie van Haeringen spreekt haar liefde voor de knipsels van Matisse; de zwarte contourlijnen van Sieb Posthuma zijn familie van de twintigste-eeuwse Joods-Amerikaanse tekenaars William Steig en Saul Steinberg; het werk van autodidact Wim Hofman was ondenkbaar geweest zonder Paul Klee en de kunstenaars van Cobra; de kleuren en vormtaal van de

grafische illustraties van Dick Bruna hebben alles te maken met het werk van Fernand Léger en Piet Mondriaan. Want ook al is tekenen een solitair beroep, een tekenaar werkt nooit alleen, zijn werk ontstaat vanuit een voortdurende dialoog met andere kunstenaars.

Het zijn verbanden die zelden worden opgemerkt, alleen al daarom verdienen illustratoren een groter podium dan de rugbreedte van een prentenboek. De keuze voor het motto van de Kinderboekenweek is dan ook een gelukkige, een waarmee niet alleen de doelgroep boft. Een goede tekening voor kinderen is immers niet alleen goed voor kinderen. Dat is gewoon een goede tekening. ●●●

[Dit artikel is een aangepaste versie van het voorwoord van *Tekenaars – kinderboekenillustratoren geportretteerd*.](#)

Thé Tjong-Khing

Mance Post

Fleur van der Weel

BOEK

Tekenaar Philip Hopman zei ooit in *de Volkskrant*: 'Het niveau van Nederlandse tekenaars ligt heel hoog. We hebben in ons land een vrij lange traditie die begonnen is met mensen als Dick Bruna, Max Velthuis, Fiep Westendorp en Thé Tjong-Khing. Dat heeft een goede school op gang gebracht.' Toch is er over die tekenaars weinig geschreven. Vanuit de beeldende kunst bestaat nauwelijks belangstelling voor het vak.

Voor *Tekenaars – kinderboekenillustratoren geportretteerd* interviewde Joukje Akveld negentien Nederlandse illustratoren in hun atelier over techniek, ambitie, inspiratie en kunstenaarschap. Zo ontstond, aan de hand van persoonlijke ontmoetingen, een overzicht van een niet eerder in kaart gebracht vakgebied – van Mance Post (1925) tot Martijn van der Linden (1979). Samen geven de interviews een beeld van een halve eeuw Nederlandse illustratiekunst. Amber Beckers portretteerde de tekenaars in hun atelier. De vele illustraties van de tekenaars completeren het geheel. Het boek komt voort uit de rubriek 'Een kijkje in het atelier van een illustrator' in dit tijdschrift.

Tekenaars – kinderboekenillustratoren geportretteerd, Joukje Akveld & Amber Beckers. Hoogland & Van Klaveren, € 29,95. Het boek verschijnt tegelijk met *Avonturen van Baron von Münchhausen* (€ 17,50, zie p.11), waarvoor achttien van de negentien geïnterviewde tekenaars een illustratie maakten. De boeken zijn in een luxe-editie ook gezamenlijk verkrijgbaar in cassette (€ 59,50). **R.A.N.**

Zwaaien met een deegroller

→ School? Onbezorgd spelen met vriendjes? Nee, wat beklijft van het opgroeien in het Vlaamse plattelandsdorp Reetveerdem is toch vooral vaders drankzucht, die dikwijls legendarische vormen aannam. Met een groot tragikomisch talent en in virtuoos vunjige taal toont Dimitri Verhulst de scènes uit zijn turbulente jeugd in *De helaasheid der dingen* (Contact, 16+).

TRAGIKOMEDIE – *Mama Tandoori* van Ernest van der Kwast is het type boek dat je graag uit de volwassenenkast pakt om aan ‘overstekende’ jongeren te geven: een verhaal over een opgroeiende jongen, toegankelijk en droogkomisch geschreven, mét een scherp randje.

DOOR THOMAS DE VEEN

Aanbiedingen zijn haar lust en haar leven: winkeliers, supermarktaissières en zelfs makelaars zijn niet veilig voor de afdingdrift van de van oorsprong Indiase moeder van Ernest van der Kwast, de schrijver én hoofdpersoon van *Mama Tandoori*. Gratis is goed, is moeders motto, maar ook korting mag er wezen: zo komt ze eens thuis met een gigantische hoeveelheid blikken kattenvoer, al heeft het gezin geen kat. De cavia trekt er zijn neus voor op, dus: ‘Uiteindelijk hebben we de blikken kattenvoer weggegeven aan familie, vrienden en kennissen. Op elke verjaardag waarop we waren uitgenodigd namen we een blikje mee.’ Het koopjesjagen is slechts een van haar opmerkelijke kanten. Ze is ook berucht om haar opvliegendheid (ze zwaait met een deegroller en pantoffels vliegen door de lucht) en haar strengheid (vader mag thuis niet werken, ook niet stiekem op de wc). Ze is overigens niet het enige opmerkelijke personage uit de familie Van der Kwast-Ahluwalia: een oom van moederskant is onopgemerkt maar trots Bollywoodacteur, een oom van vaderskant leeft als een moderne nomade.

Van der Kwast schreef een Nederlands-Indiase variant op Dimitri Verhulsts *De helaasheid der dingen*: een verzameling scènes uit een ongewone jeugd, een bonte reeks half-fictionele, half-autobiografische anekdotes. Aanvankelijk struikel je nog over flauwe woordgrapjes, zoals over zijn vader die ‘tot over zijn flaporen in de boeken’ zit. Maar later krijgt het verhaal een goede droogkomische toon, zonder dat die de soms tragische inhoud overschaduwde. Van der Kwast is bijvoorbeeld in vorm in het hoofdstuk over zijn gehandicapte broer – nooit zal hij de trots van de familie worden, zoals zijn moeder zo had gehoopt. Ze neemt hem nog mee naar Lourdes, maar een wonder is hun niet gegund. Waarop Van der Kwast relativeert: gelukkig kan ze met de gehandicapten-begeleiders gratis met de bus terug naar huis. ●●●

Mama Tandoori, Ernest van der Kwast. Nijgh & Van Ditmar, € 17,50 (15+)

→ ‘Wij reservaatindianen kunnen onze dromen niet uit laten komen. Die kans krijgen wij niet,’ verzucht hoofdpersoon Junior. Die hopeloosheid maakt dat Sherman Alexie met *Dagboek van een halve indiaan* misschien wel het meest tragische jeugdboek in tijden schreef – als het allemaal niet zo vreselijk grappig was verteld (Lemniscaat, 12+).

→ Wie uit India komt hoeft voor een cultuurclash zijn land niet uit: het Bookerprize-winnende *De witte tijger* toont de klasseverschillen van India. Aravind Adiga laat zijn land zien zonder de verraderlijke feel-goodstemming van *Slumdog Millionaire*. Want wie voor een roepie geboren is, wordt alleen een dollar met veel, veel moeite (De Bezige Bij, 16+).

→ Journalist Joris van Casteren verkent in *Lelystad* de grenzen van de non-fictie. Hij vertelt het verhaal van zijn familie die het geluk zocht (maar niet vond) in het nieuw gestichte Lelystad. Maar dat combineert hij met een genadeloze beschrijving van een sociaal en demografisch experiment, dat gedoemd was te mislukken (Prometheus, 16+).

Het boek dat mensen gelukkig maakt

KUNST VOOR KINDEREN – Marije en Ronald Tolman wonnen dit jaar belangrijke prijzen met *De boomhut*: de prestigieuze Bologna Ragazzi Award en het Gouden Penneel 2010. Bovendien werd het prentenboek genomineerd voor de Gouden Uil Jeugdliteratuurprijs – een unicum voor een tekstloos boek. Vader en dochter vertellen over de toevallige totstandkoming van *De boomhut*, dat zo hartelijk door de wereld werd omarmd. ‘Het was van begin tot eind een feestelijke gebeurtenis. Alsof we elkaar steeds cadeautjes gaven.’

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Hij staat voor het atelier van beeldend kunstenaar Ronald Tolman, de reuzenboom uit *De boomhut*. Maar zonder hut. Op een dag besloot Ronald er een etsplaat van te maken. ‘Ik heb er een ruimte omheen gefantaseerd waar van alles in zou kunnen gebeuren.’ Wat precies, dat liet hij over aan zijn dochter, kinderboekillustrator Marije Tolman. Ronald maakte steeds nieuwe afdrucken van de etsplaat, geperst met verschillende kleuren drukinkt. Marije schilderde er figuren op in gemengde techniek: twee beren, een wolk flamingo's of een fikse sneeuwbuï. Zo gingen de prenten heen en weer tussen Beuningen en Den Haag en ontstond een heel boek. Zonder tekst, maar vol kleur, leven en afwisseling.

Geramd door een neushoorn

Geen woord komt eraan te pas, en toch vormen de azuurblauwe, kanariegele en zuurstokroze prenten samen een

verhaal. Een verhaal dat je zelf kunt invullen en verzinnen. Dat vergt wel wat fantasie, want een traditionele of logische vertelling is *De boomhut* beslist niet. Ijsbeer en bruine beer komen aanwaaien uit zee, ze nestelen zich samen in de boomhut, krijgen bezoek van pandaberen, een pauw en een uil, overleven een flamingoplaag en worden plotseling geramd door een neushoorn. Marije: ‘We hebben totaal geen scenario geschreven, we laten in het midden wat er precies gebeurt.’ ‘Het is geen stripverhaal,’ zegt Ronald. ‘Als de neushoorn tegen de boom botst, hebben we daar geen aanloopstreepjes bijgezet.’

Boomhut + Tolman

Waar woorden ontbreken, vullen volwassenen die meteen in. ‘Vader en dochter Tolman hebben samen een reeks ingetogen en verwachtingsvolle werelden geschapen,’ schreef de jury van de Gouden Uil in haar juryrapport. ‘Het geheel evoceert de verglijdende repetitiviteit van de tijd, de kringloop der seizoenen, de eeuwige estafette tussen dag en nacht, alsook de mogelijkheid om binnen die ruisende cyclus mensen te ontmoeten, vrienden te maken en zo de tijd te verrijken.’ Niet alleen jury's wagen zich aan uitgebreide beschouwingen. Typ in het zoekveld van google ‘boomhut + tolman’, en het regent linkjes. Tot in Korea en China zijn blogs te vinden waarin mensen de relaties met inspiratiebronnen onderzoeken en het poëtische gehalte van de prenten bejubelen. Bij kinderen raakt het boek een heel andere snaar. Die gaan gewoon bladeren en laten hun fantasie de vrije loop. Het is fijn dat je

Illustraties uit *De boomhut* van Marije en Ronald Tolman

steeds iets anders kunt verzinnen, zei een jongetje tijdens een uitzending van het Vlaamse *Cobra tv*. ‘In een boek met letters is het altijd maar hetzelfde verhaal.’

Gigantisch compliment

‘Eerst was ik een beetje bang dat dit boek voor een te klein, elitair publiek zou zijn,’ vertelt Marije. ‘Wij kunnen er wel allemaal lagen in ontdekken, maar ik was verrast toen ik ontdekte dat anderen dat ook kunnen.’ Ronald: ‘Tijdens de boekenbeurs in Bologna kwam er een Franse uitgever naar me toe met een vraag. Of het mogelijk was om de Franse titel te veranderen in *Le livre qui rend heureux*: het boek dat mensen gelukkig maakt. Ik vond het vooral een gigantisch compliment, we waren ontroerd.’

Bronzen beeldjes

Opvallend is de hechte harmonie tussen vader en dochter. Op de vraag of de samenwerking ook wel eens dispuut opleverde, schudden ze verbaasd het hoofd. ‘We hoeven niets van elkaar, we zitten niet in elkaars vaarwater,’ denkt Marije. ‘In dit project zijn we elkaar als creatievelingen tegengekomen,’ zegt Ronald. Toch is *De boomhut* het eerste serieuze project dat ze samen aangingen, al gingen daar wel ‘bergen plezierige grapjes’ aan vooraf. Marije: ‘Ik zat vroeger vaak in mijn vaders atelier te knutselen. Ik heb het grote geluk gehad dat hij altijd thuis was, mijn zus en ik hebben ontzettend veel gemaakt.’ Ronald herinnert zich hoe hij met zijn bronsgieter grapjes uithaalde. Hij gaf de frutsels van de kinderen altijd aan hem mee en liet die ook gieten. ‘Er staat nog een hele rij manifeste bronzen beeldjes, onder in de voet is de leeftijd gekrast: Marije twee jaar. Marije vier jaar.’

Kunstcircuit

Voor een beeldhouwer is het best interessant om eens een kijkje te nemen in zo’n heel andere discipline. ‘Aan de manier waarop je gefeliciteerd wordt, merk je hoe belangrijk het Gouden Penseel in de boekenwereld is,’ zegt Ronald Tolman. ‘Ik begeef me vooral in het reguliere kunstcircuit. Daar kan men soms wat neerbuigend doen over illustraties, maar ik heb tekeningen gezien die hun weerga niet kennen in de kunstwereld. Annemarie van Haeringen, Marit Törnqvist en Peter Vos zijn illustratoren voor wie ik veel respect heb.’ Hij vindt het leuk dat *De boomhut* nu ook te koop wordt aangeboden in galleries. Zo komen kunst en kinderboeken mooi samen. Dat er in het buitenlandse prentenboekencircuit, vooral ook in Vlaanderen, meer ruimte is voor het experiment, daarover zijn ze het allebei eens. ‘Er zijn vaak meer middelen, er wordt veel meer gepubliceerd en er worden meer risico’s genomen.’ Zelf zijn ze nog lang niet uitgeëxperimenteerd. Er komt zeker een nieuw boek, al laat zich dat van tevoren moeilijk plannen. ‘We vonden dit zo’n ongelooflijk avontuur, dat gaan we zeker nog een keer ondernemen,’ zegt Marije. In gedachten zijn ze er al mee bezig, maar er is nog geen concreet onderwerp. Het materiaal staat al wel vast: etsen en gemengde techniek. Ronald: ‘Wij zijn nog lang niet uitgeëts!’ ●●●

De boomhut, Marije Tolman & Ronald Tolman. Lemniscaat, € 14,95 (2+)

De Penselen worden op woensdag 6 oktober uitgereikt in het Rijksmuseum te Amsterdam. Aansluitend wordt in het museum een tentoonstelling geopend met origineel werk van de winnaars.

Betoverd door een elf

Theatergroep Gnaffel bewerkte Paul Biegels bekroonde raamvertelling *Nachtverhaal* tot een magisch-realistische voorstelling met spannende wendingen en een romantisch slot. *Nachtverhaal* is het unheimische verhaal over een huiskabouter die een villa bewoont en daar iedere avond bezoek krijgt van een fee die hem betovert met haar verhalen. Hij komt steeds meer in de ban van haar griezelige en geweldige levensverhaal en raakt zo van slag dat hij moet liegen tegen zijn vrienden. Niemand mag namelijk weten dat ze er is. Zijn huisgenoten Rat en Pad vertrouwen het zaakje niet en gaan op onderzoek uit; de gevolgen zijn nog griezeliger dan het nachtverhaal zelf. Gnaffel, dat bekend staat om haar fantasierijke poppenvoorstellingen, schaafde de zwarte randjes van het verhaal en vertaalde het naar de belevingswereld van kleuters. De voorstelling vol adembenemende verhalen, kapotte vleugels, rollende honingpotten en jokkende vrienden staat onder regie van Rob Vriens. [A7]

Nachtverhaal wordt opgevoerd van oktober 2010 t/m februari 2011, www.gnaffel.nl

Nieuwe import

Het prentenboek is volop in beweging, ook over de grens. Vier veelbelovende nieuwe titels.

- Al eerder verrasten de Britse schrijfster Ursula Jones en illustrator Russell Ayto met hun geestige boek over de heksenkinderen. In *Heksenkinderen op school* (De Fontein, 4+) wordt de angst voor een eerste schooldag tot in het absurde doorgetrokken.
- *Waar is Moshi Aardbei?* (Deltas, 2+) is een leuke meisjesvariant op het zoek- en telboek in de traditie van Japanse tekenfilms. Door en door schattig en honderd procent *kawaii* (Japans woord voor 'lieflijk', veel gebruikt in animaties en manga's).
- *Pinokkio* is een grafische bewerking van het beroemde verhaal van Carlo Collodi uit 1883. Fabio de Poli bewerkte de levende houten pop met een mooi staaltje Italiaans grafisch design (Tutti, 6+).
- De Zwitserse Catherine Louis maakte warme prenten bij Chinese karakters. *Klein Chinees woordenboek* won in 2006 de Franse Prix Sorcières in de categorie non-fictie en verschijnt nu in het Nederlands (Tutti, 3+). [A7]

Maximum contrast

Een prentenboek is de eerste tentoonstelling die een kind bezoekt, is de opvatting van Květa Pacovská (1928). Als geen ander opereert de Tsjechische kunstenares op het snijvlak tussen illustratie en de vrije beeldende kunst. Al in de jaren tachtig maakte zij vrijstaande constructies van papier, karton en metaal, waarin zij haar idee dat het boek een vorm van architectuur is tot het uiterste doorvoerde. Ook in haar werk voor kinderen heeft Pacovská het prentenboek altijd benaderd als kunst. Door gebruik te maken van uitsneden, doorkijkjes, ingenieuze uitvouwbladen en beweegbare elementen laat zij haar droomwerelden tot leven komen. Titels als *Torens*, *Middernachtspel* en *De kleine koning* worden bevolkt door kleurrijke fantasiefiguren, zoals opgeblazen kikkers, vliegende varkens, maanmannetjes en sliertige clowns. *Maximum contrast* is verschenen ter gelegenheid van de gelijknamige tentoonstelling in het Museum voor Toegepaste Kunst in Frankfurt. De kloeki catalogus biedt een overzicht van het belangwekkende oeuvre van een pionier die de grenzen van het prentenboek heeft opgerekt. [A7]

Maximum contrast, Eva Linhard & Květa Pacovská. De Vier Windstreken, € 49,95

Sprookjesraps

Armando ging er met zijn eigenzinnige humor mee aan de haal, Ivo de Wijs versneed ze en plakte de fragmenten kriskras aaneen en Roald Dahl trok ze met zijn gruwelijke rijmen in het belachelijke. Sprookjes zijn dankbaar materiaal om met humor te lijf te gaan, omdat een twist vaak bezwerend werkt. Bovendien worden verwijzingen naar Roodkapje of Sneeuwwitje door iedereen herkend – zeker door kinderen. Liedschrijfster Marjet Huiberts, die dit jaar ook een Zilveren Griffel ontvangt voor *Aadje Piraatje*, bewerkte zeven bekende sprookjes tot raps. *Roodkapje was een toffe meid* is een mooi boek met zeer geslaagde stripachtige illustraties van vormgeefster Wendy Panders. Het boek wordt bevolkt door anachronistische prinsessen die surfen op internet, wolven die chillen in het bos en een prins die met zijn heli op het paleisdak landt en ‘toffe gozer’ wordt genoemd. De verhalen hebben steeds een verrassende afloop, de teksten bekken lekker stoer, soms op het platte af. ‘Toen de koning een feest gaf mocht Asspoes niet mee / Die stiefzussen zeiden: ‘Boen jij maar de plee.’ Op de bijgeleverde cd worden de sprookjes gerapt door reggaezanger Benaïssa Linger en komen de swingende teksten prima tot hun recht. [A7]

Roodkapje was een toffe meid, Marjet Huiberts & Wendy Panders (ill.). Gottmer € 17,95 (5+)

Illustratietalent uit Bologna

Ieder voorjaar ontmoeten mensen uit het kinderboekenvak elkaar op de beurs in Bologna. Traditiegetrouw hoort bij de beurs een illustratiecatalogus, die wordt samengesteld door een internationale jury. De lijvige *Bologna Illustrators Annual 2010* biedt een staalkaart aan stijlen en technieken – van ruwe potloodschetsen, geraffineerde collages tot computervervaardigde beelden. Illustratoren kunnen zowel gepubliceerd als ongepubliceerd werk insturen; bij de selectie kijkt de jury niet naar de tekstuele context. Opvallend is de sterke vertegenwoordiging van veelbelovende Italiaanse, Spaanse en Japanse tekenaars. Waarschijnlijk is het geen toeval dat deze nationaliteiten ook zitting hebben genomen in de jury. De catalogus biedt veel verrassingen, zoals de beeldschone houtsneden van de Zweedse Staffan Gnosspeilius en de ingenieuze machinale constructies van de Taiwanese Chun Sheng Tsoe. De negentig geselecteerde inzendingen geven een verfrissende blik op een vakgebied dat internationaal volop in beweging is. [A7]

Bologna Illustrators Annual 2010. De Vier Windstreken, € 50,-

Baron von Münchhausen & 18 tekenaars

Hij laat zich afschieten op een kanonskogel en trekt zich aan zijn eigen haren uit het moeras. De wonderlijke avonturen van Baron von Münchhausen liggen in het collectieve geheugen verankerd. De eerste (Engelse) uitgave van Rudolph Erich Raspe verscheen in 1785, een jaar later gevolgd door een (Duitse) vertaling en bewerking van Gottfried August Bürger. Sindsdien is de ‘münchhausiade’ een populair genre in de literatuur en groeide de ‘leugenbaron’ uit tot een archetype. *Avonturen van Baron von Münchhausen*, vertaald en bewerkt door Nicolaas Matsier, is de eerste Nederlandse uitgave sinds 33 jaar. Matsier vertaalde achttien van Münchhausens beroemdste avonturen met behoud van sfeer en idioom van de oorspronkelijke verhalen. Het boek verschijnt tegelijk met *Tekenaars – Kinderboekenillustratoren geportretteerd*, waarin negentien tekenaars vertellen over hun leven en werk (zie p. 4–6). Achttien van hen maakten een tekening voor *Avonturen van Baron von Münchhausen*. Niet eerder werd de klassieke held op zoveel verschillende manieren verbeeld binnen één band. [JA]

Avonturen van Baron von Münchhausen. Hoogland & Van Klaveren, € 17,50, (6+)

KORTJAKJE IS EEN

LEVEND PRENTENBOEK VOOR VIJFPLUSERS – Vlak voor de Kinderboekenweek brengt theatergroep Max. een nieuwe voorstelling waarin illustraties, animaties en theater op een verregaande manier worden geïntegreerd. Kortjakje wordt een surrealistische droomreis, een proeflaboratorium waarin verschillende disciplines elkaar ontmoeten. Regisseur Moniek Merx en illustrator Mark van Huystee vertellen wat een snoepwinkel aan ideeën dat opleverde. ‘Het wordt een bijna psychedelische voorstelling, waarin je van de ene sfeer in de andere rolt.’

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Stripvissen die zwemmen op een stuk golvend karton. Een zon die wordt gevangen op papier en dan wordt weggeborgen in een zakje. Het zijn elegante beelden die de makers van *Kortjakje* hebben gefilmd tijdens de laatste doorloop. Al jaren droomde Moniek Merx, artistiek leider en regisseur van theatergroep Max., van een sprookjesvoorstelling die zich ontvouwt als een levend prentenboek – compleet met levende animaties en decors. De vraag was alleen: hoe kun je geanimeerde karakters een actieve rol laten spelen in het verhaal? Zou het technisch ook lukken om ze live te tekenen en aan te sturen?

Denktank

‘Je roept eens iets, en dan zit je er gelijk aan vast,’ lacht Merx. Eerder stoeide ze in haar voorstellingen met architectuur (*Paradiso, stad van de toekomst*), muziek (*HELP*) en flamenco (*De verschrikkelijke stiefmoedershow*). Het samenbrengen

van verschillende kunstdisciplines is haar specialiteit. Voor *Kortjakje* richtte ze een denktank op met decorontwerpster Sanne Danz en illustrator Mark van Huystee. Samen verdiepten ze zich in manieren om spelers en animaties met elkaar in dialoog te brengen. De theoretische mogelijkheden zijn eindeloos, ontdekten ze. ‘Je kunt schaduwen verdubbelen, geprojecteerde karakters uit het scherm laten stappen. Zo’n transformatie zet je even op het verkeerde been en is een mooie manier om de overgang van realiteit naar droomwereld te markeren.’

Reis op de golven

Het volksliedje *Altijd is Kortjakje ziek* vormt de basis voor de voorstelling. ‘Een groot voordeel is dat het een onduidelijk rijm is waarmee je nog alle kanten op kunt,’ vindt Merx. ‘Kortjakje vertegenwoordigt een wereld van ideeën, maar niemand weet precies waar die vandaan komen. Daar heb ik gebruik van gemaakt. De voorstelling bestaat dan ook uit een bonte verzameling referenties: kinderrijmpjes, associaties met sprookjes, archetypische figuurtjes. Als Kortjakje in bed ligt en niet kan slapen, krijgt ze bezoek van een zwarte kraai. “De zon is weg!” krast die. Kortjakje gaat op weg om de zon te zoeken, dat is de rode draad in de voorstelling. Wat ze meemaakt is een droom, maar ook haar manier om de nacht door te komen.’ Het magische sprookje *De ijskoningin* van H.C. Andersen vormde een belangrijke inspiratiebron. Ook Kortjakje maakt een wonderlijke reis en ontmoet allerlei sprookjesfiguren – van het mannetje op de maan en een Vrouw Holle-achtige watervrouw, tot pratende dieren en rovers in het

BEELD MARK VAN HUYSTEE

SPEELSE NACHTMERRIE

donkere bos. Onderweg moet ze raadsels oplossen, vloeren dwelen en wachten haar veel verrassingen. ‘Het verhaal heeft een meanderende vorm en een hallucinerend randje. Je maakt het mee als in een droom en reist mee op de golven van beelden en verhalen.’

Pikkenarie

De eerste repetitieweek in april was een ‘proeflaboratorium’ waarin de spelers met projecties en animaties konden experimenteren. Sommige tekeningen werden heel anders gebruikt dan aanvankelijk gedacht – de acteurs gaven er hun eigen betekenis aan. Tijdens een pauze begon de ijskoningin spontaan tegen de projecties op haar buik te spreken. ‘Wie ben ik eigenlijk?’ vroeg ze zich hardop af. Zo veranderde ze van een ijzige vorstin in een koningin met een identiteitscrisis.’ Ook de Pikkenarie, een vogelachtig schreeuwfiguurtje, werd op het podium geboren. ‘Tijdens de repetitie was hij in grove vorm aanwezig, op een schets,’ vertelt Van Huystee. ‘Ik probeerde hem snel te bewerken met het computerprogramma Flash, dat gaat nog wel eens verkeerd als je haast hebt. Het werd een nogal labiele vogel, die soms heel vrolijk was en het dan ineens weer uitkrijste van woede. Iedereen vond hem geweldig.’

Omgevallen inktpot

Kortjakje is een droom, die net als echte dromen spontaan moet ontstaan. Veel illustraties worden daarom live door de spelers getekend. Een lijn wordt plotseling een vis, uit een rug groeit een slurf. Met een paar strepen verandert een hele

scène. Om zo dicht mogelijk bij dat scheppingsidee te blijven, zijn de tekeningen zo ruw en ongepolijst mogelijk gehouden. Van Huystee: ‘Dat eindeloze oppoetsen vind ik minder uitdagend. Ik probeer zo veel mogelijk gebruik te maken van inkt. Dat materiaal heeft iets grilligs, het is niet zo afgebakend als stift.’ Hij bestudeerde omgevallen inktpotten en inverteerde een papier vol vlekken met Photoshop. Zo baadt Kortjakje als het sneeuwt in een regen van witte inktspetters. Vooral de scèneovergangen vergden nogal wat creativiteit. Als Blauwbaard opkomt spoelt de vorige scène weg door een afvoerputje. ‘Dat was een vondst, het toneel is gelijk lekker opgeruimd.’

Goud

Het gevaar is natuurlijk dat de animaties gaan concurreren met de spelers. ‘Je kunt met animatie een filmsche wereld tevoorschijn toveren. Maar het moet vooral geen film worden, de acteurs moeten de voorstelling dragen,’ daarover is iedereen het eens. Of alle ideeën ook werkelijk gerealiseerd kunnen worden, blijft spannend, want de technische consequenties zijn nogal complex. Maar als je iets nieuws maakt, is dat altijd een risico, weet Merckx uit ervaring. ‘Ik probeer zoveel mogelijk verschillende ideeën toe te laten in de regie. Veel regisseurs raken daarvan in de war. Maar ik heb de illusie dat je dat ziet in het eindresultaat. Als dat lukt, is het goud.’ ...

Kortjakje gaat op zondag 19 september in première in theater de Veste in Delft en reist t/m 2 januari 2011 langs verschillende theaters.

www.tgmax.nl

Boeker groeit

Na een vrij trage start lijkt het project Boekerpas nu op weg om een landelijk succes te worden. Het aantal uitgegeven passen is dit jaar gestegen tot ruim 57.000 en de initiatiefnemers mikken op een verdere groei van 300 procent binnen drie jaar. De Boekerpas is verkrijgbaar in de bibliotheken van de vier grote steden en in een tiental kleinere gemeenten. Met deze pas kunnen jeugdleden van de bibliotheek sparen voor een korting op kinder- en jeugdboeken tot een maximum van 20 procent van de winkelprijs. Bij aanschaf van de pas (€ 2,50) krijgen kinderen een startbedrag van € 5,- cadeau. Iedere keer dat een boek wordt geleend bij de bibliotheek wordt het spaartegoed met 10 eurocent verhoogd. Bovendien krijgen kinderen met de pas korting bij theater, museum en bioscoop. Boeker heeft ook een eigen website, waarop theatervoorstellingen, jeugdboeken, films en exposities worden besproken. De Stichting Kinderboekenpas werd in 2006 opgericht door de Rotterdamse kinderboekhandelaar Daniël Albering en uitgever Jean Christophe Boele van Hensbroek van uitgeverij Lemniscaat. Boeker wordt ondersteund door onder meer bibliotheken, uitgevers, boekhandels en Stichting Lezen. [A7]

www.boeker.nl

Gekroond tot beste voorleesjuf

De finale van De Nieuwe Schoolstrijd, de voorleeswedstrijd voor juffen en meesters, is gewonnen door juf Debby Haring van basisschool Andreashof in Kwintsheul. Zij mag zich 'Beste voorleesjuf van Nederland' noemen. De finale werd gehouden tijdens een feestelijke bijeenkomst in het Archeon in Alpen aan den Rijn. Tweede Kamervoorzitter Gerdi Verbeet reikte de hoofdprijs uit. In totaal hadden ruim honderd leerkrachten zich opgegeven voor de landelijke wedstrijd. De vervolgrondes werden georganiseerd door lokale bibliotheken en de Provinciale Service Organisaties. De Nieuwe Schoolstrijd was een eenmalig initiatief in het kader van het project Kunst van Lezen. Wegens het grote succes krijgt de wedstrijd een vervolg. In het schooljaar 2010-2011 worden pabo-studenten uitgenodigd om hun voorlees таланten met elkaar te meten. Tijdens de eerste editie van 'De voorleeswedstrijd voor pabo's' zullen opnieuw boeken centraal staan die aansluiten bij een van de vijftig vensters van de historische canon. [A7]

Zilveren Griffels

De Griffeljury bekroont dit jaar het maximale aantal van tien kinderboeken met een Zilveren Griffel. Alle tien zijn oorspronkelijk Nederlandstalig en maken kans op de Gouden Griffel – de prijs voor het mooiste kinderboek van het afgelopen jaar. Wie Goud wint wordt bekendgemaakt tijdens het Kinderboekenbal op 5 oktober, de opening van de Kinderboekenweek 2010. De genomineerden in de categorie zes jaar en ouder zijn de eigenzinnige scheppingsverhalen *Hoe het varken aan zijn krulstaart kwam* van Gerda Dendooven (Querido) en *Voor dat jij er was* van Daan Remmerts de Vries (Querido). In de leeftijdsgroep vanaf negen jaar vielen de messcherpe dialogen van Gideon Samson in *Ziek* (Leopold) en de hilarische humor van Tibbe Veldkamp in *Tiffany Dop* (Lemniscaat) in de prijzen. In de categorie informatief is er Zilver voor *De parel en de draak* van Liesbet Ruben en Babette van Ogtrop (KIT Publishers), een bijzonder boek over het moderne China, en voor *Wild verliefd* van Ditte Merle (The House of Books), dat eerder dit jaar ook werd bekroond met de Gouden Uil Jeugdliteratuur. In de categorie poëzie werd een recordaantal van vijf boeken onderscheiden. De Zilveren Griffels gingen naar de fraai geïllustreerde verzamelbundel *Fluit zoals je bent* (samenstelling Edward van de Vendel, Querido) en naar de gebundelde poëzie van Theo Thijssen-prijswinnaar Ted van Lieshout in *Hou van mij* (Leopold). [A7]

Hou van die hond op toneel

Drie jaar geleden won de Amerikaanse schrijfster Sharon Creech de eerste poëzie-Griffel voor *Hou van die hond*, een ontwapenend dagboek van een jongen die rouwt om zijn hond en tegelijkertijd een ontdekkingsreis maakt door de poëzie. Toen Josee Husaarts, artistiek leider van theatergroep Kwatta, het boek in handen kreeg, zag ze er direct materiaal in voor een boeiende voorstelling. Een ambitieuze klus, want een dagboek in deze vorm laat zich niet eenvoudig vertalen naar toneel. In oktober gaat de voorstelling *Hou van die hond* van theatergroep Kwatta in première. Husaarts belooft een ‘stoere en poëtische’, maar vooral ook een beeldende voorstelling met poppenspel, animaties en projecties. Zo wordt de scène waarin hond Sprint de straat oversteeft gefilmd in een maquette en live geprojecteerd. Husaarts: ‘We brengen de integrale tekst in een vorm die aansluit bij het boek. Het is een uitdaging om ook de gedichten zo toegankelijk te maken, dat kinderen het gevoel hebben dat deze voorstelling echt voor hen is bedoeld. Ik probeer te laveren tussen het concrete verhaal van de jongen Jack en de werelden die in de poëzie besloten liggen.’ [A7]

Hou van die hond is van 16 oktober 2010 t/m 2 januari 2011 te zien in diverse theaters, www.kwatta.info

Pinguïnkruising

Edward van de Vendel experimenteert graag met nieuwe genres. Eerder verraste hij met zijn stripgedichten, nu gaat hij een stap verder in *Sofie en de pinguïns* – een kruising tussen fictie en non-fictie, waarin ook striptekeningen en fotostrips onderdeel van het verhaal uitmaken. Hoofdpersoon is Sofie, een meisje dat haar arm breekt en in de ban raakt van de film *March of the Penguins*. Ze wordt verliefd op pinguïns en probeert alles over deze wiebelende zeevogels te weten te komen. Als haar broer haar meeneemt naar een circusvoorstelling, is ze verontwaardigd over hoe pinguïns daar worden behandeld en ontpopt ze zich tot dierenredder. Het verhaal over Sofies woelige leven wordt onderbroken door informatieve kader-tjes en gekleurde strips. Floor de Goede laat Sofie met haar warrige krullen van de trap stui-teren; Ype en Willem versieren het verhaal met gladde fotostrips over de belevenissen van Papa Pinguïn, die veel weg heeft van tekenfilmheld Pingu. De pinguïnweetjes die Sofie op-zoekt voor haar spreekbeurt op school zijn tussen de lopende tekst te vinden en worden voorafgegaan door de waarschuwing: ‘Dit is echt waar.’ [A7]

Sofie en de pinguïns, Edward van de Vendel, illustraties Floor de Goede, fotostrips Ype + Willem. Querido, € 14,95 (8+)

Tikken tegen de maan

Een staalkaart van de Nederlandstalige poëzie voor kinderen en van de moderne illustratiekunst in Nederland en Vlaanderen, dat is het idee achter *Tikken tegen de maan*. Het resultaat is een zeer verzorgde bundel met vijftig geïllustreerde gedichten, samengesteld door Joke van Leeuwen. Van Leeuwen heeft een voorkeur voor werkelijk eigenzinnige gedichten met ‘een verrassende formulering, een onverwachte hersenkronkel, een niet te grijpen sfeer’, schrijft zij in haar voorwoord. Voor de illustraties koos zij overwegend Vlamingen, want ‘dit weerspiegelt de bloei van de Vlaamse illustratiekunst en het zelfvertrouwen waarmee internationaal aan de weg wordt getimmerd’. Behalve nieuwe namen komen in het verzamelboek ook veel coryfeeën aan bod: Bart Moeyaert, Annie M.G. Schmidt, Willem Wilmink, Mance Post, Toon Tellegen, Ted van Lieshout, Carll Cneut, Thé Tjong-Khing. Naast een nieuwe kennismaking biedt de bundel ook een fijn weerzien met bijvoorbeeld het poëzievers ‘Zijn of azijn’ van Wim Hofman: ‘Als het in de winter heet is / en de grond van speculaas / Als de groene lucht haast paars is / en de oren zonder haas (...)’ [A7]

Tikken tegen de maan, samenstelling Joke van Leeuwen. Ons Erfdeel, € 19,50 (8+)

Hoofdstuk 1

Waarin Floortje Zwigtman en Benny Lindelauf elkaar ontmoeten, Adrian Mayfield op de schouders van een kabouter staat en een vrouwelijke Charles Dickens van zielige verhalen houdt.

B: Floortje, ik heb een gedachte voor je.

F: En die is?

B: Elk verhaal staat op de schouders van andere verhalen. Zo staat *Negen Open Armen* op de schouders van *Onder Moeders Vleugels* van Louisa May Alcott en *Drie meisjes in Salerno*, een onbekend boek. Beide boeken gaan over een drie-meisjesschap. Op wiens schouders staat Adrian Mayfield?

F: Ik ben opgegroeid met literatuur voor een oudere generatie. Zoals *Paulus de Boskabouter* van Jean Dulieu.

B: Adrian staat dus op de schouders van kabouters?

F: Vergis je niet! De wereld van Paulus is weinig lieflijk. Dat sombere bos met die knoestige bomen! Misschien heb ik daar van wel iets in mijn verhalen meegenomen, in de vorm van een bepaalde dreiging of droefenis op de achtergrond.

B: Ik weet nog een 'schouder' voor Adrian: het meisjesblad *Tina*.

F: O ja! Dat verslond ik. Over blinde kinderen of een meisje met een hart van steen. Zielige verhalen waren dat!

B: Maar het waren ook verhalen die gaan over grote gevoelens, dramatische situaties, met goed geplaatste cliffhangers. In die traditie past Adrian. Alleen waren de verhalen in *Tina* niet zo goed geschreven.

F: Ik wil oerverhalen schrijven. Huis- tuin- en keukenverdriet interesseert me niet als schrijfster. Dat ken ik zelf al.

B: Een recensent noemde je 'de vrouwelijke Charles Dickens'.

F: Och, het beestje moet een naam hebben.

B: Toch vind ik het geen onaardige omschrijving, zeker door je rijke stijl. Maar ook je personages en situaties zijn rijk, complex zelfs.

F: De werkelijkheid is ook complex. Ik wil die in al zijn facetten laten zien.

Uit de kast!

Hoofdstuk 2

Schrijven is scheikunde/ Hoe Columbus Amerika vond/ Een duiveltje dat zegt hoe het niet moet.

F: Wat is schrijven voor jou?

B: Schrijven is scheikunde. Je hebt een hoofdpersoon, die zet je in bak A, daar gooi je situatie B over heen. Dan ga je kijken wat er gebeurt. Je hebt weliswaar een bepaalde verwachting, maar toch kun je verrast worden.

F: Zoals?

B: In *Negen Open Armen* stort hoofdpersoon Fing zich in een gevecht om haar zusje te beschermen. Dat had ik vooraf helemaal niet zo voorzien. Ik dacht: Help! Wat doet ze nou? Het was de bedoeling dat haar zus Muulke dat zou doen, die is meer *streetwise*. Maar achteraf wist ik: dit klopt veel beter.

F: Plan jij je verhaal? Of begin je gewoon te schrijven?

B: Je hebt een plan nodig. Dat plan is echter allesbehalve heilig. Ik voel me vaak Columbus. Ik heb een schip, een verdoel en zéér gebrekkige navigatieapparatuur. Ik ben kampioen verdwalen. Maar tijdens dat verdwalen doe ik geweldige vondsten die niet in mijn plan voorkwamen.

F: Ik zeg vaak tegen mensen: Ik kan niet schrijven. Ik heb een duiveltje in me zitten. Soms wijst dat duiveltje me de weg en soms vertelt het me wat ik allemaal fout doe.

B: Het verhaal is als een schuw dier. Je moet in een kamer gaan zitten, de sleutel weggooien en zeggen: kom maar. Ik zeg altijd

FOTO'S AMBER BECKERS

F: ik denk dat er eerder van de volwassen literatuur naar de jongerenliteratuur overbrugd moet worden dan omgekeerd. Veel volwassenen hebben moeite om een boek voor jongeren te lezen.

B: Als je kijkt naar de inhoud, compositie of stijl, doen die boeken echter in geen enkel opzicht meer onder voor de zogenaamde volwassen roman.

F: Bij mij hielp het dat ik met de boeken over Adrian in het

FLOORTJE ZWIGTMAN EN BENNY LINDELAUF IN GESPREK

tegen mijn studenten: Als je tijd maakt voor je verhaal, maakt het verhaal ook tijd voor jou. Geef je je verhaal alleen maar de randjes van je tijd, dan krijg je alleen maar randjes terug.

Hoofdstuk 3

Hoe Benny zich voornam nooit historische romans te gaan schrijven, Floortje probeerde te verdwalen in een te klein doolhof en hoe beiden uit de kast komen. In het addendum: wat moet er nu nog gecross-overt worden?

F: Doe je graag research?

B: Vóór *Negen Open Armen* dacht ik altijd: ik ga nevernoot niet historische romans schrijven. Al dat onderzoek. Yuk! Maar tot mijn verbazing vond ik het leuk! En jij?

F: Ik vind het inspirerend. Al ging het me bij het laatste deel van de trilogie dwarszitten. Iedere keer moest ik alles toetsen. Dan bleek de werkelijkheid weerbarstig.

B: Zoals?

F: Ik vond in een reisgids een beschrijving van een tuin in Parijs. Er zat een doolhof in. Prachtig! dacht ik, daar kunnen ze dan mooi in verdwalen. Toen ik ging kijken, bleek dat doolhof niet groter dan een stadstuintje! Weg scène!

B: Een laatste vraag: Vroeger heetten onze boeken puberboeken. Tegenwoordig zijn het cross-overboeken. Ik vraag me af: wat moet er nog 'gecross-overt' worden? Heeft dit genre nog wel iets te overbruggen?

zogenaamde 'roze hoekje' terechtkwam. Dat publiek zoekt gewoon goede boeken en trekt zich niks aan van het label 'jeugdboek'.

B: Onze boeken staan in boekhandels wel in de kast voor jongeren.

F: Ik houd niet van kasten. Ik snap de boekhandel wel, maar wat mij betreft mogen we uit de kast. Laat mensen zelf maar kiezen wat ze willen lezen.

B: Ervaar je de jeugdliteratuur als beperkend?

F: Nee, de jeugdliteratuur geeft ons veel vrijheid. Als je voor volwassenen schrijft, moet je van goeden huize komen om bijvoorbeeld een boek te schrijven dat zich op Mars afspeelt. Dat kan nooit Grote Literatuur zijn.

B: Ik voel me thuis bij verhalenvertellers als Gabriel García Márquez, Isabel Allende en John Irving: het klassieke epische verhaal. Dat het verhaal je meesleurt en het zeer doet als je afscheid moet nemen. Dat ervaar ik te weinig in de Nederlandse literatuur voor volwassenen.

F: Maar steek je het Kanaal over, dan vind je daar een grote voorliefde voor het epische verhaal. Daar domineert dat genre.

B: Zal ik de boot naar Engeland dan maar alvast reserveren?

F: Op welke naam?

B: Meneer en mevrouw Dickens.

F: Ha!

...

BENNY LINDELAUF

LEERSTOEL ILLUSTRATIE

In 2007 is aan de Universiteit van Amsterdam een Bijzondere Leerstoel Illustratie ingesteld, betaald door de Fiep Westendorp Foundation (FWF). De leerstoel is ondergebracht bij de faculteit Geesteswetenschappen en valt binnen de onderzoeksgroep 'Kunstgeschiedenis van de Nieuwste Tijd'. Op 1 mei 2008 werd Saskia de Bodt als eerste hoogleraar benoemd voor een periode van vijf jaar.

'Illustraties voor boeken, affiches en periodieken vormen een verwaarloosd terrein in de Nederlandse cultuurgeschiedenis,' aldus de website van de FWF. 'Hoewel we leven in een beeldcultuur worden illustraties in Nederland doorgaans vooral beschouwd als verlengstuk van de tekst waarbij ze zijn verschenen; in het geval van jeugdboeken werden ze tot nu toe vooral bekeken en beoordeeld door neerlandici en pedagogen. Fiep Westendorp, die ruim zestig jaar als illustrator heeft gewerkt, heeft het altijd jammer gevonden dat het vak van illustrator in Nederland onderbelicht is gebleven. Dat in tegenstelling tot bijvoorbeeld Engeland, waar illustratoren al vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw als volwaardig kunstenaars beschouwd worden en waar hun werk onderwerp is van academisch onderzoek.' Doel van de leerstoel is illustraties te bestuderen in hun historische context en het vak van illustrator onderwerp te maken van wetenschappelijk (kunst)-onderzoek.

[bron: Fiep Westendorp Foundation]

MAX VELTHUIJS-PRIJS

FOTO ERIK THE

De Max Velthuis-prijs is een driejaarlijkse oeuvreprijs voor Nederlandse illustratoren van kinderboeken. De prijs is in oktober 2006 ingesteld door Maria van der Hoeven, de toenmalige minister van ocw. In 2007 werd de prijs voor het eerst uitgereikt aan Mance Post (1925) in het Letterkundig Museum in Den Haag. Deze maand wordt de prijs voor de tweede keer uitgereikt aan Thé Tjong-Khing (1933). Het initiatief voor de Max Velthuis-prijs gaat uit van de P.C. Hooft-stichting voor Letterkunde, die de prijs ook beheert. Aan de prijs is een bedrag verbonden van € 60.000,-.

De Max Velthuis-prijs wordt gezien als het sluitstuk van de emancipatie van het Nederlandse kinderboek.

[bron: Letterkundig Museum]

ILLUSTRATIES ALS EXPORTPRODUCT

© DICK BRUNA, NIJNTJE IN HET MUSEUM, MERCIS PUBLISHING

Nederlandse illustratoren doen het goed in het buitenland. Dat nijntje over de hele wereld bekend is, weet iedereen. Toch blijven de cijfers indruk maken: nijntje-boeken verschenen in vijftig talen en wereldwijd zijn er bijna vijftientacht miljoen exemplaren van verkocht. Waar nijntje vroeger internationaal nog verschillende namen had (usako chan, minnin, nènchi, umtwanana, kleintjie) heet ze buiten de landsgrenzen tegenwoordig overal miffy. Andere illustratoren die veel waardering oogsten in het buitenland zijn Annemarie van Haeringen, Max Velthuis en Thé Tjong-Khing.

[bron: Mercis Publishing en het Nederlands Letterenfonds]

Illustraties

GOUDEN PENSELEN

Het Gouden Penseel wordt sinds 1973 uitgereikt. Een aantal illustratoren ontving de prijs drie keer: Annemarie van Haeringen, Jan Jutte, Thé Tjong-Khing en Margriet Heymans. Alleen Max Velthuijs slaagde erin de prijs vier keer in de wacht te slepen. Boeken met alleen illustraties, zonder tekst, werden het laatste decennium tweemaal bekroond: *De boomhut* van Marije en Ronald Tolman (2010) en *Sinterklaas* van Charlotte Dematons (2008). Eerder viel Dieter Schuberts tekstloze *Monkie* (1987) in de prijzen.

UIT: HET WOORDENBOEK VAN VOS EN HAAS

KINDEREN HEBBEN GEEN SMAAK

Thé Tjong-Khing, winnaar van de Max Velthuijs-prijs 2010 over zijn vak: ‘Kinderen zijn een bijzondere doelgroep om voor te werken. Ze hebben nog geen smaak, weten niet wat ze mooi vinden. Als ze iets zien weten ze niet waar ze het aan moeten afmeten, hun referentiekader moet nog ontwikkeld worden. Maar frustrerend is het niet, werken voor een doelgroep zonder gevoel voor schoonheid. Ik ben nuttig op een ander gebied: ik maak boeken aantrekkelijk voor kinderen. Ik krijg zelden positieve reacties van hen, maar ook geen negatieve. De waardering komt van de ouders, die geven me het gevoel dat ik nuttig werk verricht, dat geeft me een reden van bestaan. Zelf las ik als kind geen boeken zonder tekeningen, die vond ik saai. Als ik aan het werk ben vraag ik me altijd af of ik de tekening leuk gevonden zou hebben als kind. Ergens in mij zit nog een kleine jongen. Als die het goed vindt, is het meestal wel in orde.’

- GOUDEN PENSELEN IN DE AFGELOPEN TIEN JAAR

2000 Annemarie van Haeringen, *De prinses met de lange haren*

2001 Jan Jutte, *Tien stoutste katjes*

2002 Willemien Min, *Ik schilder je in woorden*

2003 Thé Tjong-Khing, *Het Woordenboek van Vos en Haas*

2004 Jan Jutte, *Een muts voor de maan*

2005 Annemarie van Haeringen, *Beer is op Vlinder*

2006 Marit Törnqvist, *Pikkuhenki*

2007 Joke van Leeuwen, *Heb je mijn zusje gezien?*

2008 Charlotte Dematons, *Sinterklaas*

2009 Sieb Posthuma, *Boven in een groene linde zat een moddervette haan*

2010 Marije en Ronald Tolman, *De boomhut*

[bron: CPNB]

Alice door Sir John Tenniel

ÉÉN VERSUS VEEL

Sommige verhalen zijn onlosmakelijk verbonden met hun illustrator. Alsof de uitgever direct wist dat slechts één tekenaar gestalte kon geven aan de personages van de schrijver. Zo zijn de boeken van Annie M.G. Schmidt versmolten met de karikaturale figuurtjes van Fiep Westendorp en zijn de groteske verhalen van Roald Dahl niet los te denken van de flitsende lijnvoering van Quentin Blake. Het kan ook anders. Het wonderlijke dierenrijk van Toon Tellegen, beschreven in een lange reeks boeken, werd geïllustreerd door diverse tekenaars onder wie Mance Post, Annemarie van Haeringen, Jan Jutte, Anne van Buul, Geerten Ten Bosch en Kitty Crowther. Langer nog is de lijst van illustratoren die zich waagden aan Lewis Carrolls klassieker *De avonturen van Alice in Wonderland* (1865). Meer dan honderd kunstenaars, onder wie Max Ernst, René Magritte en Salvador Dalí, gingen de uitdaging aan het multi-interpretabele verhaal te vangen in beeld. Ieder decennium kent z'n eigen Alice – er is een Art Nouveau-Alice, een Art Deco-Alice en een surrealistische Alice. De bekendste Alice blijft echter die van Sir John Tenniel, die Alice in 1865 als eerste haar gezicht gaf. Tot nu toe is er geen tekenaar of kunstenaar geweest die zich vaster in het collectieve geheugen wist te verankeren dan Tenniel met zijn karakteristieke lijntekeningen. Op dit moment werkt de Zuid-Afrikaanse illustrator Piet Grobler aan een postmoderne Alice.

Jan Terlouw in the picture

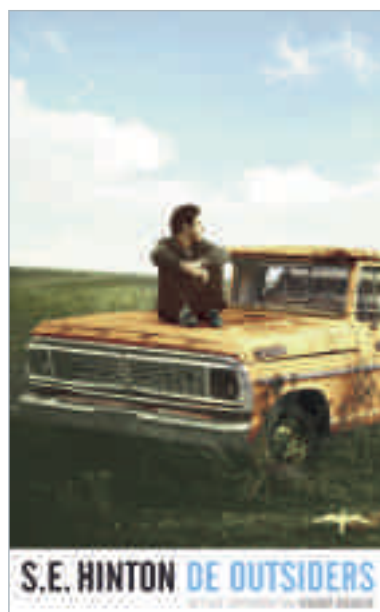
Jan Terlouw (1931) is in ons land de schrijver met de sterkste reputatie. Dat bleek deze zomer uit onderzoek onder 1250 Nederlanders in opdracht van Hendrik Beerda Brand Consultancy. De uitkomst van het onderzoek valt min of meer samen met Terlouws schrijversjubileum: veertig jaar geleden debuteerde hij met het kinderboek *Pjotr*. Uitgeverij Lemniscaat viert dat met vier speciale uitgaven van zijn populairste titels: *De Kloof*, *Oorlogswinter* (Gouden Griffel 1973), *Koning van Katoren* (Gouden Griffel 1972) en *Oosterschelde windkracht 10*. Dit najaar gaat op het Cinekid festival in Amsterdam bovendien de verfilming van Terlouws boek *Briefgeheim* in première, geregisseerd door Simone van Dusseldorp (*Kikkerdril*, *Diep*, zie foto met Terlouw en deel van de cast). Daan Schuurmans vertolkt een van de hoofdrollen. Ter gelegenheid van de film, die vanaf 14 oktober in meer dan tachtig bioscopen te zien zal zijn, verschijnt een speciale filmeditie van het boek met filmstills en een voorwoord van Terlouw waarin hij vertelt over de film en de manier waarop het verhaal is bewerkt. [JA]

Briefgeheim-filmeditie, Jan Terlouw. Lemniscaat, € 12,50 (10+)

Amerikaanse klassieker vertaald

De nachten zijn broeierig warm en de jongens vervelen zich te pletter. Twee bendes uit het oosten en het westen van de stad, de 'greasers' (arm) en de 'socs' (rijk), zoeken problemen en krijgen er meer dan ze aankunnen. S.E. Hinton ging nog naar high school toen ze *The Outsiders* schreef. In deze 'coming-of-age' roman uit 1967, verteld door de veertienjarige greaser Ponyboy Curtis, spelen volwassenen een marginale rol. Het zijn de tieners met hun dromen en frustraties die van Hinton een stem krijgen. Als een van de greasers per ongeluk een soc vermoordt, raken de gebeurtenissen in een vrije val en nemen de gewelddadigheden toe. *The Outsiders* werd bij verschijning direct herkend als een uitzonderlijk boek en groeide uit tot een klassieker; wereldwijd werden er veertien miljoen exemplaren verkocht. In 1983 werd Hinton's verhaal verfilmd door Francis Ford Coppola met de toen nog piepjonge Patrick Swayze, Tom Cruise, Rob Lowe en Matt Dillon, wat de populariteit van het boek nog vergrootte. Aansluitend bij de groeiende aandacht voor adolescentenliteratuur verschijnt bij Thomas Rap in november voor het eerst een Nederlandse vertaling. [JA]

De outsiders, S.E. Hinton. Thomas Rap, € 16,90 (14+)

Dag van het Literatuuronderwijs

Op 2 december wordt de Dag van het Literatuuronderwijs gehouden, het tweejaarlijkse symposium voor iedereen die zich bezighoudt met literatuureducatie, maar vooral voor docenten Nederlands en moderne vreemde talen. Dit jaar is het thema 'Over feit en fictie'. De vraag naar de verhouding tussen literatuur en werkelijkheid is een van de meest gestelde in de letterkunde en de literatuurwetenschap, maar ook leerlingen houden zich ermee bezig: is het echt gebeurd? Heeft de schrijver het zelf meegeemaakt? In dat opzicht kan het literatuuronderwijs een mooie bijdrage leveren aan het nuanceren van een absoluut waarheidsbegrip. Daarnaast komen tijdens het symposium actuele onderwerpen aan de orde die in het (literatuur)onderwijs spelen en zijn er lezingen en workshops van een groot aantal schrijvers, onder wie Kader Abdolah, Piet Calis, Ramsey Nasr, Pieter Steinz, Franca Treur en Edward van de Vendel. Deelname kost € 149,- inclusief lunch, congresmap en het *Handboek Literatuuronderwijs 2011-2012*. Kaarten bestellen kan via de website. [JA]

www.dagvanhetliteratuuronderwijs.nl

Hoe overleef ik op tv

Rosa van Dijk, de überpuber uit Francine Oomens succesvolle *Hoe overleef ik*-reeks, krijgt haar eigen televisieserie. Nadat de boeken eerder waren bewerkt tot film en musical (die laatste werd genomineerd voor de Gouden Kerkel 2010 voor de meest indrukwekkende productie) zullen Rosa's avonturen straks op tv te zien zijn. De Avro, die de serie zal ontwikkelen, baseert zich op de titels *Hoe overleef ik de brugklas?*, *Hoe overleef ik mezelf?* en *Hoe overleef ik mijn eerste zoen?*. 'De boeken van Francine Oomen hebben alles in zich om een heel mooie, grappige maar ook verdiepende televisieserie te maken voor de jeugd van nu. We zijn dan ook bijzonder blij met deze samenwerking,' aldus Mylène Verdurmen, eindredacteur drama van de Avro. Deze maand start de casting voor de tv-serie, die wordt geproduceerd door Lemming Film. Het is nog niet bekend wanneer de serie wordt uitgezonden.

Begin september verscheen het dertiende deel in de serie, *Hoe overleef ik mijn vader? (en hij mij?)*. Naast de boeken verschijnt het tweemaandelijks *Hoe overleef ik...*-magazine, dat in korte tijd een hogere oplage behaalde dan het meidenblad *Tina*. [JA]

Conferentie Poëziepaleis

Stichting Poëziepaleis staat voor speelsheid in het taalonderwijs; poëzie in de klas is daar een goed voorbeeld van. Op woensdag 6 oktober, de eerste dag van de Kinderboekenweek, organiseert zij in de Openbare Bibliotheek Amsterdam een poëzieconferentie voor leerkrachten uit het basisonderwijs en docenten Nederlands uit het voortgezet onderwijs. Met praktijkgerichte workshops en lezingen van onder meer Edward van de Vendel, Ted van Lieshout, Jos van Hest en Kees Spiering krijgen deelnemers inzicht in actuele didactische mogelijkheden voor het schrijven en lezen van gedichten in de klas. Daarnaast wordt er een nieuwe digitale handleiding *Poëzie in de klas* voor het voortgezet onderwijs gepresenteerd. Stichting Poëziepaleis heeft een ruime ervaring met het onder de aandacht brengen van poëzie bij kinderen. Al 25 jaar organiseert zij de dichtwedstrijd Doe Maar Dicht Maar voor het voortgezet onderwijs; het equivalent voor het basisonderwijs, Kinderen en Poëzie, bestaat inmiddels twintig jaar. De poëzieconferentie biedt docenten de kennis en het materiaal om direct in de klas aan de slag te gaan met creatieve taallessen. Deelname kost € 100,- inclusief workshops, lesmaterialen en borrel na afloop. [JA]

www.prima-online.nl/poezieindeklas/

Literatuur in de klas

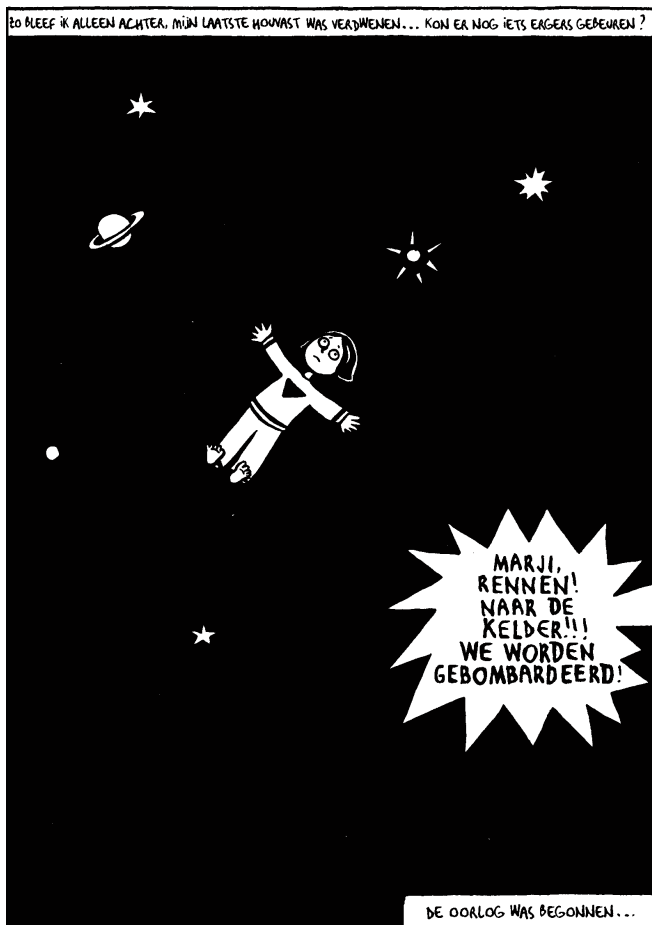
De Jonge Jury, de Inktap, Lees mij!, de Dag van de Literatuur, Bazar, de Boekenweek, Nederland Leest, De Dag van het Literatuuronderwijs... Voor wie door al die leesbevorderingsprojecten de weg dreigt kwijt te raken is er *Literatuur in de klas*, een brochure voor het voortgezet onderwijs waarin alle projecten van vmbo tot gymnasium overzichtelijk worden gepresenteerd. De projecten bieden aanknopingspunten voor het literatuuronderwijs en staan garant voor leesplezier in de lespraktijk. Daarnaast kan de brochure helpen een structurele aanpak voor het onderwijs te ontwikkelen en bevat ze een overzicht van adressen van culturele instellingen en een lijst met websites en informatie over wetenschappelijk onderzoek naar lezen. 'Alles moet geleerd worden, ook lezen,' zei Heere Heeresma eens. Dat geldt niet alleen voor technisch lezen, maar ook voor lezen voor je plezier. De brochure helpt docenten bij hun leerlingen dat leesplezier te ontwikkelen. De brochure is te downloaden op de site van Stichting Lezen. [JA]

www.lezen.nl

Maus, Art Spiegelman, Oog en Blik

Persepolis, Marjane Satrapi, Atlas

De opmars

NIEUW GENRE – Comics, strips, literaire strips, graphic novels... Binnen de Negende Kunst (het stripverhaal) zijn verschillende genres actief, maar eentje strijdt op dit moment zowat overal ter wereld om aandacht: de graphic novel. Maar wat is dat precies? Waar komt het begrip vandaan? En belangrijker: waar gaat het naartoe? Geert De Weyer, (strip)journalist voor de Vlaamse krant *De Morgen*, geeft in Vlaanderen lezingen over de graphic novel, en merkt dat de vele lezers er evenveel definities als meningen op na houden.

DOOR GEERT DE WEYER

‘Laat ik alvast iedereen die straks hoopt op een definitie van de term “graphic novel”, flink teleurstellen: Ik beschik niet over een sluitende definitie. Wat ik wel zal proberen, is u te verwarren, in de hoop dat u aan het eind van de avond helemaal geen idee meer hebt wat nu een strip dan wel een graphic novel of literaire strip is.’

Steevast begin ik mijn graphic novel-lezing met soortgelijke bewoordingen. Meteen neem ik *Parijs 25/44* van Dick Matena ter hand. Het stripboek verscheen in 2008 bij Atlas. Een graphic novel, wist men. In feite betreft het een bewerking van Matena's boek *Sartre en Hemingway* uit 1992, uitgebracht door stripuitgever Arboris. Aan het verhaal werd amper iets toegevoegd, het verschil zit 'm in de vorm: in kleur en formaat. *Parijs 25/44* heeft het formaat van een gewone roman, terwijl de platen in zwart-wit zijn. *Sartre en Hemingway* werd uitgegeven in het traditionele stripformaat en in kleur. Het eerste heet tegenwoordig een graphic novel, het tweede een strip. Heeft het eerste meer literaire kwaliteiten dan het tweede? Nee hoor. Toen *Sartre en Hemingway* indertijd verscheen, lieten striplezers het vrijwel links liggen omdat ze het te moeilijk vonden; nu, gedrapeerd in een ander jasje, pikken romanlezers het wel op. Ook Casterman begon enkele jaren geleden met het heruitgeven van klassiekers als *De Chninkel* of *Het besloten land* in boekformaat, die zo ineens graphic novels werden. Die nieuwe heruitgave-cultuur schuift langzaam op naar het Nederlands taalgebied.

van de graphic novel

Zwart-wit

Eigenlijk is het allemaal de schuld van de Amerikaanse strip-tekenaar Will Eisner. De term 'graphic novel' zag het licht met *Een contract met God*.

Eisner bedacht die genrenaam toen hij dit legendarische boek voltooide, waarin hij het leven in een joodse huurkazerne beschreef. 'De toekomst van de grafische novelle ligt in de keuze van wereldwijde thema's en de vernieuwing van de tekenstijl.' Kleur zou daarbij alleen maar afleiden, meende hij. Het boek verscheen uiteindelijk bij de kleine New Yorkse uitgeverij Baronet Press, die inging op Eisners eis om het in boekformaat uit te geven. Dat was in 1978. Twee jaar later begon Art Spiegelman met de eerste pagina's van *Maus*, zijn holocauststrip. Ook in zwart-wit, ook op boekformaat. Een nieuw genre diende zich aan.

In onze contreien kwam het succes vooral toen literaire uitgeverijen als Atlas en De Bezige Bij het genre in hun fonds opnamen. Hun uitgaven werden door critici sneller aanvaard; toen de Amsterdamse stripuitgeverij Sherpa in 1990 *Een contract met God* op de markt bracht, flopte die titel. Vijftien jaar later kon het publiek kennismaken met diezelfde titel onder de vleugels van Atlas, en kreeg het plots wel de verhoopte aandacht.

Maatschappelijk

Lange tijd werd de graphic novel geassocieerd met titels als *Watchmen* van Alan Moore of de betere *Batman*-stripboeken, zoals *The Dark Knight*, die de donkere kant van de vleermuisman belichtte. Bij ons verschenen ze zelden in vertaling.

Sinds kort maakt uitgeverij De Vliegende Hollander dat goed, door klassiekers uit het populaire graphic novel-genre te brengen als *From Hell*, *Watchmen* en *Sin City*. Het is echter vooral de maatschappelijke graphic novel die in de lage Landen voorlopig gretig aftrek vindt en de kolommen van (literaire) bijlagen domineert: stripromans over hiv, kindermisbruik, epilepsie, de Iraanse cultuur, incest, spina bifida, enzovoort.

Wellicht verklaart dat ook waarom zoveel scholen interesse tonen in het genre. En heel misschien waarom vrouwen nu meer belangstelling in strips beginnen te vertonen.

Ten dele is dat laatste te verklaren: vrouwen werden vanaf

de jaren vijftig immers geweerd uit de populaire Belgische strip. Frankrijk bracht destijds met een censuurcommissie onderhuidse slagen toe aan de florerende Belgische strip. Het is de reden waarom in Kuifje slechts 12 van de 345 personages vrouwen zijn. In de jaren zeventig sloeg die censuur om en werd de vrouwelijke fysiek het uithangbord van de heldenstrip. Tuurlijk laat een vrouw dan sneller strips links liggen. Tegenwoordig lezen vrouwen niet alleen meer strips, ook steeds meer vrouwen leveren (vaak autobiografische) strips, zoals *Persepolis* van Marjane Satrapi. Het succes van de graphic novel is vermoedelijk voor een groot deel aan hen te danken.

Verkooppraatje

Maar spreken we nu over graphic novel of over de literaire strip? Uitgeverij Atlas begon die laatste term rond 2003 te hanteren 'om een onderscheid te maken met de klassieke strip zoals die bekend was in Vlaanderen en Nederland.' Een term naar analogie van de 'literaire thriller', klonk het. 'Want ook daarmee lok je een ander publiek en distantieer je je van de gewone thriller.'

Kortom: de klassieke strip versus de literairdere strip, de graphic novel. Sommige uitgevers gebruiken die term te pas en te onpas om zich het nieuwe lezerspubliek toe te eigenen. Flauw, want op die manier dragen vele strips onterecht dat label en wordt de term gedegradeerd tot een onnozel verkooppraatje. Laten we het erop houden dat een strip met de fysiek van een roman niet per se een graphic novel is, zoals een literaire strip ook niet een in beeldverhalen ondergebrachte adaptatie is van een bestaand literair werk. Dan zou een bundeling op klein formaat van enkele delen van *De familie Doorzon* een graphic novel zijn, en een 48 pagina tellende verstripping van *Cyrano De Bergerac* een literaire strip.

Niettemin ben ik blij dat het genre een naam heeft. Er zijn blockbusters en cinefiele films, net zoals er thrillers en literaire thrillers zijn. Zo bestaan er ook strips en graphic novels. Dat onderscheid is nodig, zeker tot iedereen doorheeft dat strips zich niet beperken tot *De Smurfen* of *Kuifje*. Een allesomvattende definitie is er echter niet. Daarvoor schuiven de grenzen tussen verschillende stripgenres te zeer naar elkaar toe. ●●●

Willem Wilmink Festival

Op zondag 14 november vindt in het Nationaal Muziekkwartier in Enschede voor de tweede keer het Willem Wilmink Festival plaats. Dan zal ook de Willem Wilminkprijs voor het Beste Kinderlied worden uitgereikt. 225 componisten, tekstdschrijvers en producenten stuurden liedjes in voor deze nieuwe tweejaarlijkse prijs. Een jury onder leiding van schrijver, tekenaar en regisseur Harrie Geelen nomineerde dertien liedjes die op 14 november ten gehore zullen worden gebracht in een speciale familievoorstelling, waarna de winnaar zal worden bekendgemaakt. Die ontvangt een beeldje en € 500,-. Onder de genomineerde liedjes zijn bijdragen van Ivo de Wijs, Theo Nijland, Ted van Lieshout en Erik van Os en Elle van Lieshout. Voor Wilmink-fans die Enschede te ver vinden of niet tot november willen wachten, verschijnt in oktober het tweede deel in het verzameld werk van Willem Wilmink: *Sprookjes en vertellingen* bevat verhalen die hij voor kinderen schreef. [JA]

Sprookjes en vertellingen, Willem Wilmink. Nijgh & Van Ditmar, € 24,90, ook verkrijgbaar als e-book, € 20,-
www.wilminkfestival.nl

Gerbrand Bakker: prijs + nieuw boek

De Ierse IMPAC-prijs is na de Nobelprijs de literatuurprijs met het hoogste prijzengeld: € 100.000,-. Dit jaar is hij uitgereikt aan Gerbrand Bakker voor de vertaling van *Boven is het stil: The Twin*. Bakker is in het vijftienjarig bestaan van de prijs de eerste Nederlander die hem wint na onder anderen Orhan Pamuk, Per Petterson en Michel Houellebecq. Uit het juryrapport: 'Het [boek] is schitterend geschreven: ingetogen en helder en bezaaid met details van het plattelandsleven. De dialogen zijn uitmuntend.' Onlangs verscheen een speciale feesteditie van het boek met het volledige juryrapport en het dankwoord van de schrijver. In oktober verschijnt Bakkers nieuwe roman, *De omweg*. Daarin ontvlucht een vrouw haar ondraaglijk geworden leven in Amsterdam. In een oud huis in Wales probeert ze een nieuw bestaan op te bouwen. Thuis proberen haar echtgenoot en een begripvolle politieagent er ondertussen achter te komen waar de vrouw gebleven is. [JA]

De omweg, Gerbrand Bakker. Cossee, € 19,90

Willem Elsschot Festival

Hij groeide er op, stichtte er zijn gezin en schreef er zijn beroemdste boeken – niet zo gek dat Antwerpen zich afficheert als de stad van Willem Elsschot, pseudoniem voor Alfons de Ridder (1882–1960). Slechts 750 pagina's proza schreef hij, maar zijn invloed op de (Vlaamse) literatuur is groot. In 2007 werd ter ere van Elsschots honderdvijfentwintigste geboortedag een literair stadsfestival rond zijn werk en persoon georganiseerd. Een festival dat dit jaar, vijftig jaar na zijn overlijden, culmineert in een grootse finale met uiteenlopende festiviteiten. In het Letterenhuis is tot 31 december de expositie *Dicht bij Elsschot* te zien, met foto's, handschriften en typoscripten uit het Elsschot-archief – een kennismaking met Elsschot als schrijver, zakenman, bohemien en Antwerpenaar. In de Erfgoedbibliotheek is een tentoonstelling over Elsschot in vertaling. Hier wordt tot eind oktober getoond hoe *Kaas* de wereld overging als *Käse*, *Tsiis*, *Fromage*, *Kedju* en *Formaggio Olandese*. Verder is er een stadswandeling aan de hand van Elsschots laatste roman *Het dwaallicht* en wordt er op 31 oktober een muzikale ode aan de schrijver gebracht: *Het oor van Elsschot*. [JA]

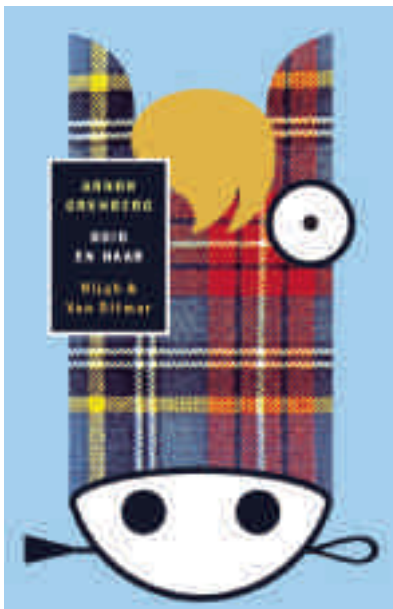
www.destadvanelsschot.be

LEBOWSKI Young Achievers

Young Adult blijft groeien

De young adult-roman lijkt wortel te schieten in Nederlandse bodem. Richtten tot nu toe vooral uitgevers van kinder- en jeugdboeken zich op het uit het Angelsaksisch taalgebied overgewaaid genre voor 14-plussers, inmiddels voegen steeds meer uitgevers voor volwassenen titels voor de doelgroep toe aan hun lijst. Na onder meer Mouria en Thomas Rap (zie p. 20) komt uitgeverij Lebowsky nu met een speciaal imprint. Lebowsky Young Achievers is een fonds met boeken 'van, met en over jonge Nederlandse (en internationale) auteurs, en iedereen die hot, hip en happening is in de jongerencultuur'. Dit najaar verschijnt het eerste boek van actrice Anna Drijver: *Je blijft*. Andere boeken die onder het imprint zullen verschijnen zijn Khalid Boudou's filmeditie van *Pizzamaffia*, jongerenedities van Niccolò Ammaniti's *Ik ben niet bang* en Dave Eggers' *Max (en de Wild Things)* en werk van de schrijvende actrices Sanne Vogel en Jette Carolijn van den Berg. In november wordt voor het eerst de Grote Jongerenliteratuur Prijs uitgereikt, een initiatief van Stichting Lezen en het Nederlands Letterenfonds om boeken voor jongvolwassenen onder de aandacht te brengen. [JA]

www.youngachievers.nl, www.lezen.nl

Nieuwe Grunberg + tijdschrift rond zijn werk

Toen Grunberg-verzamelaar Eddy Esman vorig jaar Arnon Grunberg polste over een magazine rond zijn persoon en werk reageerde de schrijver tamelijk enthousiast. Inmiddels is de eerste aflevering van *Blauwe maandagen*, zoals het boektijdschrift heet, verschenen: een mengeling van doorwrochte artikelen en curiositeiten, waaronder een fotodagboek van Grunbergs moeder, de onuitgesproken speech voor de Libris Literatuur Prijs die hij niet won met *Onze oom* en Grunbergs sarcofaag als bouwplaat. Dit najaar staat er een nieuwe roman van de schrijver op stapel. In *Huid en haar* wordt de markt van de liefde gereguleerd door straf, ook waar geen schuld lijkt te zijn, aldus Grunbergs uitgeverij Nijgh & Van Ditmar. Een roman over overspel, verboden liefde en machtsmisbruik met de Amerikaanse en Nederlandse academische wereld en de stedelijke politiek van New York als decor. Het boek verschijnt in oktober. [JA]

Blauwe maandagen, boektijdschrift over leven en werk van Arnon Grunberg. Uitgeverij Ekstreem, € 25,-

Huid en haar, Arnon Grunberg. Nijgh & Van Ditmar, € 27,50 (geb.), € 19,95 (pb.)

Nederland Leest De grote zaal

Voor de vijfde keer organiseert Stichting CPNB Nederland Leest, de leescampagne naar het Amerikaanse voorbeeld One Book, One City, waarbij één boek centraal staat. Dit jaar is dat de ooit succesvolle, maar later vergeten roman *De grote zaal* (1953) van Jacoba van Velde. Daarin ontwaakt de oude Geertruide op een dag in een verpleegtehuis en kijkt terug op haar leven. Het boek werd in dertien talen vertaald en door gerenommeerde critici bestempeld als 'meesterwerk'.

Van 22 oktober t/m 19 november krijgen leden van de openbare bibliotheek *De grote zaal*, waaraan een lofrede van Rosita Steenbeek is toegevoegd, cadeau. Een luxe-editie van het boek is vanaf 22 oktober in de boekhandel verkrijgbaar. Door steun van Stichting Lezen kunnen docenten Nederlands *De grote zaal* verspreiden onder leerlingen van havo en vwo 4. Tijdens de campagne tourt actrice Anne Wil Blankers met een theatrale voordracht van het boek door het land, eindigend in Koninklijk Theater Carré. [JA]

Nederland Leest vindt plaats van 22 oktober t/m 19 november.

www.nederlandleest.nl, www.lezen.nl

Tiffany Dop, *Tijbbe Veldkamp, Lemniscat* (detail omslag)

2009-2010: RIJK BOEKENJAAR OF GEMISTE KANSSEN?

TERUGBLIK – Oktober is januari in kinderboekenland, met de Kinderboekenweek als tiendaags nieuwjaarsfeest. Het nieuwe seizoen gaat van start met een vloedgolf aan verse boeken. Maar bij zo'n 'jaarwisseling' hoort ook terugblikken: wat waren de beste boeken van 2009 en de eerste helft van 2010? Wat zijn de laatste trends?

DOOR BAS MALIEPAARD

Gelet op het maximale aantal Zilveren Griffels dat aan het begin van de komende Kinderboekenweek wordt uitgereikt, zou je haast denken dat 2009 een rijk boekenjaar was. Maar wie zijn oor elders te luisteren legt, hoort eerder het tegenovergestelde. De jury van de Gouden Uil noemde 2009 in haar rapport 'het jaar van de gemiste kansen' en die van de Vlaamse Boekenleeuw kwam met een longlist in een verkeerd lichaam: zo kort als een shortlist. De jury van de Woutertje Pieterse Prijs klonk nog het meest positief, al schreef ook zij dat de gewekte verwachtingen vaak niet werden waargemaakt.

Opvallend is het gebrek aan prentenboeken die in tekstueel opzicht interessant zijn. De verhalen zijn drakerig lang of zo kort dat ze beter helemaal weggelaten hadden kunnen worden, pretentius of juist te oppervlakkig. Er zijn maar weinig auteurs die de gulden middenweg weten te vinden. Misschien is daaruit de opmars van het woordloze prentenboek te verklaren, met als nieuw hoogtepunt *De boomhut* van Ronald en Marije Tolman, dat dit jaar het Gouden Penseel kreeg. Kinderen die zich toch graag laven aan taal kunnen terecht bij Wouter van Reek, die met zijn laatste Keepvogel-boek *Het diepste gat* helaas niet in de prijzen viel, maar wel een van die schaarse prentenboekmakers is die goede teksten schrijft.

Lovenswaardige poëziebundels ontbraken ook in 2009, al is dat niets nieuws onder de zon, de speciale poëziegriffels ten spijt. Dit jaar gaan die prijzen niet naar een zelfstandige bundel van een nieuw dichttalent, maar naar twee bloemlezingen van vooral bestaand werk: *Hou van mij* van Ted van Lieshout en *Fluit zoals je bent* van Edward van de Vendel.

Fladdergeneratie

Kinderen van acht, negen of tien jaar lijken dit jaar beter te worden voorzien dan vorig jaar, met prachtboeken als *Toen mijn vader een struik werd* van Joke van Leeuwen, *Dissus* van Simon van der Geest en het grappige *Het rode ei* van Han van der Vegt. De lijst met Griffels laat een gapend gat zien in deze categorie: in de leeftijd vanaf zes jaar bekroont de jury twee prentenboeken en in de categorie vanaf negen jaar boeken over meisjes van twaalf en dertien.

Dat zijn meteen de twee grootste kanshebbers op Goud: *Tiffany Dop* van Tjibbe Veldkamp en *Ziek* van Gideon Samson. Veldkamp is zo langzamerhand een toonaangevende schrijver geworden. Hij heeft al ontelbaar veel prentenboeken geschreven, maar laat met zijn recente werk voor oudere kinderen zien dat hij een allround kinderboekentalent is en daar hebben we er nog te weinig van in de huidige generatie kinderboekenschrijvers. Daan Remmerts de Vries is zo iemand en Edward van de Vendel. Tanneke Wigersma en Bibi Dumon Tak zijn ook een aardig eind op weg.

Aan 'nieuw' talent overigens geen gebrek. Er staat een stoet schrijvers te trappelen om door te breken bij een groter publiek, schrijvers met een (piep)klein oeuvre dat indruk maakt. Namen als Mariken Jongman, Dirk Weber, Derk Visser en – hoewel ze al een Gouden Griffel wonnen – Marjolijn Hof en Mireille Geus. Simon van der Geest en Gideon Samson zijn de jongste aanwinsten. Van der Geest debuteerde niet geheel overtuigend met *Geel gras*, maar zet zichzelf met het heldendicht *Dissus*, naar de *Odyssee* van Homerus, echt op de kaart. Samson kreeg in 2008 al een aai over zijn bol van de Griffeljury met een Vlag & Wimpel voor zijn debuut *Niks zeggen!* en krijgt nu minimaal Zilver voor *Ziek*.

Volkskrant-recensent Pjotr van Lenteren filosofeerde op zijn weblog over de vraag of je kunt spreken van een 'generatie kinderboekenschrijvers' in de betekenis van een herkenbare stroming, zoals we die in de jaren zeventig en tachtig kenden. Hij kwam tot de conclusie dat er 'steengoede schrijvers' te vinden zijn, maar dat een verbindende visie ontbreekt en doopt hen daarom de 'fladdergeneratie'.

Publieksfavorieten: muis en vampier

Kinderen kozen zelf ook hun favorieten, al dan niet via een prijs. Bij de Nederlandse Kinderjury zorgden zij voor de doorbraak van Geronimo Stilton. Hij wint al een paar jaar gestaag aan populariteit, maar vermoedelijk doordat kinderen steeds op zoveel titels van zijn hand konden stemmen, kwam hij toch niet als winnaar uit de bus. Dit jaar riep de uitgeverij zijn fans

op om op één boek te stemmen en dat had succes. Of dit het afscheid van *Dolfje Weerwolfje* betekent, zal komend jaar moeten blijken. Die heeft nog een sterke concurrent: *Mees Kees* van Mirjam Oldenhove doet het goed en krijgt met het Kinderboekenweekgeschenk van dit jaar, een nieuw deel in de serie, een enorme promotionele zet.

Bij de oudere kinderen blijft *Hoe overleef ik* van Francine Oomen onverminderd populair, al wordt het tijd dat die boeken worden uitgesloten van deelname aan de Kinderjury. Hoofdpersoon Rosa is inmiddels zeventien, de Kinderjurystemmers maximaal twaalf. Buiten de prijzen om is de vampierreeks *Twilight* van Stephenie Meyer de onbetwiste nieuwe hype, aangejaagd door de verfilmingen met tieneridool Robert Pattinson. Toch haalt de gekte het niet bij die rond Harry Potter en drukt de navolging van Meyer een minder groot stempel op de jeugdliteratuur. Na Potter ontstond er een hausse aan magische boeken; de paar vampierklonen vallen daarbij in het niet.

Young adult

De meeste aandacht ging het afgelopen anderhalf jaar uit naar de boeken voor de alleroudste jeugd of, zo je wilt, de allerjongste volwassenen. In de jeugdliteraire wereld werd verreweg het meest gezegd en geschreven over young adult-literatuur. Het ging over de speciale jongerenkast in boekhandel en bibliotheek, over young adult-boeken op de leeslijst, het verdwijnen van de Gouden Zoen en de oprichting van de Grote Jongerenliteratuur Prijs. Of al die discussies tot de jongeren zelf zijn doorgedrongen, is maar zeer de vraag. Het bleef vooral een discussie in het boekenvak en het onderwijs. Daarbij viel bovendien op dat, hoewel de term 'young adult' wel wortel heeft geschoten, er geen consensus bestaat over wat young adult precies is. Sommigen beschouwen alleen de literaire adolescentenroman, waarin de volwassenwording van de hoofdpersoon centraal staat, als young adult. Anderen scharen alle boeken voor vijftien jaar en ouder, dus ook chicklit, onder het label. Zo kan het gebeuren dat de literaire adolescentenroman in veel jongerenkasten de plank moet delen met een veelvoud aan romantische boeken over vampiers. En dat terwijl er de laatste tijd – ja, ook hier vooral in 2010 – zoveel mooie adolescentenliteratuur van eigen bodem verschijnt: *Spiegeljongen*, het laatste deel van de *Groene Bloem*-trilogie van Floortje Zwigtmann, *Soldaten huilen niet* van Rindert Kromhout, het onverwacht harde *Dit is geen dagboek* van Erna Sassen, het langverwachte *De hemel van Heivisj* van Benny Lindelauf en bijna alle boeken uit Querido's Slashreeks: die horen in de kast thuis. ...

‘Als hij het niet vertelt doe ik het ook niet’

MEES KEES – Mirjam Oldenhave schreef het Kinderboekenweekgeschenk: *Mees Kees – In de gloria*. Het boek maakt deel uit van de serie Mees Kees, over de leraar-stagiair die eigenlijk al heel goed kan lesgeven. Om de fans nog blijer te maken komt er dit jaar nóg een Mees Kees uit: *De sponsorloop*.

DOOR JOWI SCHMITZ

Hoe word je Kinderboekenweekgeschenkschrijfster?

Ik moest op de uitgeverij zijn voor iets anders. Toen ik binnenkwam stonden ze met een bos bloemen klaar. Ik dacht: ik heb een prijs gewonnen en meteen daarna: maar er is op dit moment niks te winnen. Was het toch een prijs, of op zijn minst een zeer eervol verzoek.

Hoe heb je het aangepakt?

Met Rick de Haas, mijn volstrekt favoriete illustrator, heb ik ‘gepingpong’d’. Ik schreef een stukje, stuurde het naar Rick, hij maakte er beeld bij.

Het Kinderboekenweekgeschenk begint met zo’n pingpong. Ik schreef: ‘Ik ben Tobias. Wil je weten wat ik in de Herfstvakantie heb gedaan?’ Wat daarna kwam had ik niet ingevuld, dat heeft Rick met een tekening gedaan.

Rick kwam zelf ook met tekeningen. Met een plaatje waarop Mees Kees nieuwe schoenen had, bijvoorbeeld.

‘Heeft hij nou alweer nieuwe schoenen?’ vroeg ik dan.

‘Zijn moeder koopt ze graag voor hem,’ zei Rick.

Dat klopt! dacht ik toen.

Mees Kees is een eigenzinnige leraar.

Mees Kees is een jongetje. Als hij al een keer per ongeluk iets pedagogisch zegt, schrap ik dat meteen. Er is een scène waarin hij met Tobias een kroketje eet. Tobias moet door de ‘huid’ van de kroket aan de stoppelwangen van zijn vader denken. Mees Kees herkent dat, die heeft ook een overleden vader. Als Tobias ontroerd raakt omdat ze dat gevoel delen, zou ik willen dat Mees Kees Tobias op schoot trekt. Dat zou ik zelf doen, namelijk. Maar Mees Kees is niet zo, die gaat gewoon met Tobias flipperen en laat hem dan twee keer achter elkaar.

Tobias heeft het moeilijk. Zijn vader is dood en zijn moeder ligt alsmaar in bed. Toch komen we nooit bij hem thuis.

Tobias zou weleens het soort kind kunnen zijn dat niet praat over zijn problemen. Nooit.

Ik heb een verbond met hem. Als hij het niet vertelt, doe ik het ook niet.

Maar je kunt toch niet eindeloos zonder ontbijt en met kapotte gympen op school verschijnen?

Net zoals je niet eindeloos les kunt geven zonder iets te leren. Als Mees Kees na honderd keer nog steeds niet weet wat topo is, ga je denken dat hij zwakbegaafd is. Allemaal redenen om niet al te lang meer met de serie door te gaan. Ik had *De sponsorloop* dan ook helemaal dichtgestrikt, maar op het laatst heb ik toch nog een opening gemaakt.

Dichtgestrikt?

Aan het einde van *De sponsorloop* komt Mees Kees bij Tobias thuis. Hij ziet de rommel, alsof er een aardbevingje heeft plaatsgevonden. Tobias verzint snel dat er een inbreker is geweest en Mees Kees begrijpt dat, inbrekers maken nu eenmaal veel rommel. Maar het is natuurlijk wel het moment dat de hulpverlening wordt ingeschakeld. Einde verhaal.

Dus toen heb je een opening gemaakt.

Ik heb die laatste scène geschrapt. Ik heb Mees Kees gewoon weer naar buiten geduwd. Zo kan ik nog een klein stukje verder schrijven en blijft de voordeur van Tobias nog even dicht. ●●●

Mees Kees – In de gloria, het Kinderboekenweekgeschenk van Miriam Oldenhavé, ontvang je gratis bij besteding van minimaal € 10,- tijdens de Kinderboekenweek, die duurt van woensdag 6 tot en met zaterdag 16 oktober 2010.

Mees Kees – De sponsorloop, Miriam Oldenhavé. Ploegsma, € 12,50 (8+)

'EEN GOED LIED IS EEN LUISTERROMAN IN DRIE MINUTEN'

Maarten van Roozendaal (1962) is zanger, muzikant en liedschrijver. Sinds 1990 treedt hij op met zijn eigen theaterprogramma's. 'Red mij niet' werd in 2000 bekroond met de Annie M.G. Schmidt-prijs voor het beste theaterlied, *Het Wilde Westen* won in 2008 de Poelifinario voor het meest indrukwekkende cabaretprogramma. Samen met Johan Hoogenboom schreef hij de muziek voor de televisieserie *Otje*. De komende maanden vervolgt hij de tournee van *Maarten van Roozendaal Zonder Vrienden*, een solo-voorstelling waarin werk van de afgelopen twintig jaar voorbijkomt. Maar Maarten van Roozendaal is meer dan een bevlogen theatermaker – hij is ook een lezer.

DOOR JOUKJE AKVELD

Ouderwetse kinderboeken

'Een huis vol ouderwetse kinderboeken, zo herinner ik me mijn jeugd in Heiloo. We waren met z'n zevenen, ik was de jongste. Door al die broers en zussen was er altijd wel wat te lezen. Pinkeltje, Pim Pandoer, *Emiel en de detectives* (die was van mezelf, dat vond ik echt een goed boek), maar ook van

die typische meisjesboeken en van dat roomse spul, we waren thuis katholiek. Lezen kon ik al voor ik naar school ging, van m'n broers en zussen geleerd denk ik, ik was een voorlijk type. Op de kleuterschool las ik een verhaal over een missionaris die een negertje uit het water redt. Dat was nobel van hem, hij had dat jochie net zo goed kunnen laten verzuipen, maar de missionaris was een goed mens en dook dat negertje na. Een puur racistisch boekje was het, dat had ik toen niet in de gaten, ik vond het prachtig.'

Sjoerd Kuyper

'Een groot lezer ben ik nooit geworden, toch heb ik tijdens m'n puberteit aardig wat gelezen. Surrealistische dingen, Herman Pieter de Boer, Roald Dahl, als het maar een beetje *weird* was. Ik weet nog dat ik *De hemelvaart van Massimo* van Oek de Jong las. Dat gekke, dat rare, dat betoverende – zo kon het dus ook. In die tijd was ik zelf ook al wat dingen aan het schrijven. Kleine verhaaltjes, pubergedichten, ik was een jaar of dertien en je probeerde wat. In de brugklas op de middelbare school in Alkmaar kwam ik Hans Kuyper tegen.

We begonnen muziek te maken, waren weg van Neerlands Hoop. Bij Hans thuis ontmoette ik zijn grote broer Sjoerd. Sjoerd was tien jaar ouder en hij was dichter. Tot die tijd had ik nooit geweten dat dat een beroep was, maar Sjoerd was het. En hij kende andere dichters: Willem Wilmink, Hans Dorrestijn. Hun liedjes stonden daar gewoon op de piano, van die gestencilde velletjes waren het. Op een keer heb ik ze geleend. Thuis begon ik er zelf muziek bij te maken. Later hoorde ik die liedjes terug in de *Stratemakeropzeeshow*. “Buurmeisje heeft visite”, “Eendjes voeren”, ik was verbaasd dat ze anders klonken dan bij mij.’

Wisława Szymborska

‘Vanaf dat moment ben ik liederen blijven lezen. Later kwam daar poëzie bij. Joke van Leeuwen, Vasalis, Jean Pierre Rawie. Op dit moment lees ik veel van Wisława Szymborska, die Poolse Nobelprijswinnares. Wat die vrouw schrijft, dat is zo onwaarschijnlijk mooi en geestig en zwart en origineel. De Nederlandse vertaling is erg goed, of nee, dat kan ik niet zeggen, misschien klopt er wel geen reet van, maar ritmisch is ze heel sterk. Bij Szymborska gaat het altijd over net wat anders dan er staat, haar werk is geëngageerd, maar kent een metaforische context.

Iemand als Joke van Leeuwen lees ik om heel andere kwaliteiten. Welke? Jezus, dat is moeilijk uit te leggen maar ik zal het proberen. Haar gedichten hebben een mooi woordbeeld, de manier waarop ze klinkers en medeklinkers afwisselt of ineens heel veel a’s of e’s in een zin stopt, daar houd ik van. Bovendien is haar werk inhoudelijk sterk, het bevat gedachten waar ze de tijd voor heeft genomen.

Het fijne van poëzie is dat ze compleet anders is dan een lied. Een lied duurt een paar minuten en heeft iets filmachtigs. Een gedicht is meer als een schilderij, je kunt er tegenaan kijken zo lang als je wilt, zo bepaal je zelf hoe lang het duurt. Poëzie lees je niet uit, je kijkt ernaar.’

Non-fictie

‘Ik lees graag non-fictie, ja, je zou kunnen zeggen dat ik breed geïnteresseerd ben. Natuurlijk, een nieuwe biografie van Sting

of Bob Dylan is leuk, maar ik word er ook altijd een beetje mies van. Liever lees ik over onderwerpen die wat verder van me af staan. Over Filippo Brunelleschi bijvoorbeeld, de architect die de koepel van de Duomo in Florence heeft ontworpen. Of een biografie over de schrijver Stefan Zweig of de regisseur Luis Buñuel die van die surrealistische films maakte. Het is hun intellectualisme dat me aanspreekt, dat kom ik in mijn eigen omgeving weinig tegen. Neem nou zo’n Buñuel, dat puur associatieve van zijn werkwijze, de vrije manier waarop hij van beeld naar beeld switcht. Als je zo geniaal bent als hij raak je altijd wel aan iets. Het lied “Slaap” is door hem geïnspireerd. Daarin heb ik ook gezocht naar die droomachtige associaties: “Kijk, hier, aan de kop van de tafel / Mijn vader kijkt ernstig / Het is net of hij boos is / En tot mijn verdriet / Besef ik opeens weer / Dat mijn vader dood is / In het oor van mijn zusje / Fluister ik bijna onzichtbaar / Misschien weet hij het niet.”’

Raymond Carver

‘Als ik moet spelen, lees ik weinig. Dan heb ik er de rust niet voor. Ik ben een trage lezer, lees regel voor regel. Mijn vriendin niet, die leest gewoon lekker door, maar ik let op iedere zin, heel vervelend. Teksten gaan snel met me aan de haal. Lees ik een roman dan denk ik al gauw: hoe is dit verhaal te vatten in een lied? Want dat is wat een goed lied is: een luisterroman in drie minuten.

Tja, romans. Ik lees er een hoop, leg ook veel weg. De enige die ik herlees is Raymond Carver. De terloopsheid waarmee hij de meest verschrikkelijke dingen zegt, daar pik ik veel van mee, daar leer ik van.

In onze huiskamer staat poëzie en toneel, voor de wereldliteratuur is geen plaats, die staat in de slaapkamer. ’s Avonds in bed lig ik er tegenaan te kijken, het meeste moet ik nog lezen. Dat is jammer van ouder worden, dat je je realiseert wat je allemaal niet hebt gedaan. Het lied “Stapels” gaat daarover: “Steeds meer boeken niet gelezen / Steeds meer musea niet bezocht / Steeds meer kennis nooit bezeten / Steeds meer reizen niet gemaakt // Steeds meer stapels om me heen.”’...

'IN SPROOKJES LIGT HET GEVAAR OM DE HOEK'

EEN KIKJE IN HET ATELIER VAN THÉ TJONG-KHING – Exotisch en mysterieus, zo wordt het werk van kinderboekillustrator Thé Tjong-Khing vaak getypeerd. Als hij dat hoort, haalt de tekenaar van Chinees-Indische afkomst lachend zijn schouders op. 'Jullie noemen dat misschien geheimzinnig, ik vind het heel gewoon.' In september ontvangt hij de Max Velthuis-prijs voor zijn omvangrijke oeuvre waarin een westerse blik, oosterse precisie en een hang naar het duistere zijn verweven tot een uniek eigen handschrift.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Het toilet in zijn Haarlemse stadswoning typeert die mix van culturen misschien nog het best. De muren hangen vol met oer-Hollandse kiekjes van kleinkinderen, in de wasbak ligt een lege fles die dient als 'botol tjébok' – de standaarduitrusting van ieder Indonesisch toilet. In 1956 vestigde Thé zich in Nederland, maar de 23 levensjaren die hij doorbracht in Bandung kan hij niet zomaar afschudden, al bewaart hij daar geen goede herinneringen aan. Hij begon er met tekenen, dat wel. In de schoolbanken bekwaamde hij zich in pin-ups, thuis krabbelde hij eindeloos veel portretten van de sexy Rita Hayworth. Later, na zijn komst naar Nederland, kregen filmsterren een rol in zijn eerste stripalbums. 'Dat stripverleden is een handicap,' vindt hij nu. Veel te snel is hij geneigd om terug te grijpen op die vingervlugheid. Dus probeert hij zich bewust los te maken van het filmisch realisme en zoekt hij naar verstilling in sprookjes en mythen. Uit zijn overvolle kast trekt hij *De sprookjesverteller* en *Helden – Griekse mythen*, de boeken die hijzelf het meest geslaagd vindt. De mimiek van zijn figuren is sereen, emoties liggen verscholen in een dreigende wolk of een donkere bosrand. 'Ik hou van sprookjes, het gevaar ligt er altijd om de hoek. Ik heb een voorkeur voor het duistere, het angstaanjagende.'

Icoon

Een tekening van Thé herken je uit duizenden. Aan het geraffineerde perspectief en vooral aan die unieke sfeer, die niemand schijnt te kunnen evenaren. Khing is een icoon geworden van een tijdperk waarin de kinderboekillustratie volwassen werd. Grootouders herkennen zijn strips over *Arman en Ilva*; bij ouders staan zijn tekeningen uit *Donald Duck* nog op het netvlies gebrand; kinderen van nu leren lezen met *Vos en Haas*. Gedurende een carrière die na een halve eeuw nog steeds grote hoogtepunten oplevert, vond hij zichzelf steeds opnieuw uit en was hij van grote invloed op de generatie tekenaars die na hem kwam. Zelf neemt hij het allemaal niet zo zwaar. Een kunstenaar voelt hij zich niet ('Zo word je geboren, en ik ben dat niet'), eerder gewoon een illustrator die schatplichtig is aan voorgangers en inspiratiebronnen. De robuuste archiefkast in zijn atelier getuigt daarvan. Stadsgezichten, landschapsfoto's, knipsels uit interieurbladen, reproducties van de door hem zo bewonderde impressionisten – alles bewaart hij. 'Zelfs een sneeuwlandschap kan mij op het idee brengen van een tropisch bos.' Natekenen doet hij vaak, vooral dode voorwerpen, want die blijven het lastigst. 'Ten slotte is tekenen toch allemaal jatwerk,' grinnikt hij. In ornamenten en kleding is hij heel precies; details pikt hij uit kostuumboeken, zie de jaloersmakende prinsessengarderobe in *De prinses en de paradijstuin*. En kleedt hij Assepoester in een Victoriaanse jurk, dan wel een met een minimum aan tierlantijnen. 'Ze was ten slotte niet van koninklijke bloede. Ook dáár is over nagedacht, ja.' ●●●

Assepoester uit *De sprookjesverteller*

uit: *De prinses en de paradijstuin*

Thé Tjong-Khing (Purworedjo, 1933) begon zijn tekenstudie in 1953 aan de Seni Rupa Academie in Bandung. Hij maakte de opleiding niet af en emigreerde drie jaar later naar Nederland. Nadat ook de Rietveld Academie hem teleurstelde, vond hij werk bij de Toonderstudio's en debuteerde hij met striptekeningen. In 1958 illustreerde hij zijn eerste kinderboek, er zouden er honderden volgen. Thé won drie maal het Gouden Penseel: in 1978 voor *Wiele wiele stap*, in 1985 voor zijn pentekeningen bij het met dubbelgoud bekroonde *Kleine Sofie en Lange Wapper* en in 2003 voor *Het woordenboek van Vos en Haas*. Zijn tekstloze prentenboek *Waar is de taart?* werd in 2005 onderscheiden met de Woutertje Pieterse Prijs. Op 23 september ontvangt hij in het Letterkundig Museum de Max Velthuis-prijs voor zijn gehele oeuvre.

Leesplezier begint in de wieg

BOEKSTART – Met leesbevordering kun je niet vroeg genoeg beginnen. BoekStart, het leesbevorderingsprogramma dat de allerjongsten in aanraking brengt met boeken, is inmiddels de kinderschoenen ontgroeid.

DOOR THOMAS DE VEEN

De aanvankelijke verbazing bij ouders die horen over een leesbevorderingsproject voor baby's is misschien niet onverwacht. 'De eerste vraag is vaak: "Met baby's kun je toch nog geen boeken lezen?" Maar er blijkt juist veel mogelijk,' vertelt Marijke Bos, projectleider voor- en vroegschoolse periode bij Stichting Lezen. 'De allerjongsten zien een boek natuurlijk nog als gewoon speelgoed, waar je aan kunt voelen en op kunt sabbelen, maar het is tegelijkertijd meer. Samen plaatjes kijken, herkennen en aanwijzen is de eerste vorm van lezen. Voordat kinderen aan prentenboeken of verhalen toe zijn, kunnen ouders samen met hun kind boekjes en knisperboekjes lezen. Daarmee kan al het eerste begin van leesplezier ontstaan. Dat willen we graag overbrengen.'

De wensen van baby's

Naar Brits voorbeeld begonnen Stichting Lezen en het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken in 2008 met het project BoekStart. Inmiddels zijn er ongeveer honderdvijftig bibliotheekvestigingen die aan het project meedoen. Bos: 'We breiden bovendien flink uit: ik heb op dit moment zeker nog vijftig nieuwe aanvragen lopen.' In deelnemende gemeenten krijgen ouders een waardebon waarmee ze in de openbare bibliotheek een gratis BoekStart-koffertje kunnen ophalen met daarin een cd met liedjes en rijmpjes en een stoffen boekje, speciaal gemaakt naar de wensen van baby's. 'We werken daarvoor samen met meerdere uitgeverij. Met uitgeverij Leopold maakten we een boek in de *Kikker*-reeks van Max Velthuis. Contrasten, felle kleuren en verschillende materialen kregen de nadruk, omdat baby's daarvan blijken te houden.' Maar er verschenen de laatste jaren veel meer babyboeken op de markt. Om ouders daarmee kennis te laten maken bevat het koffertje ook een folder en boekenlegger met leessuggesties.

Mooiste plek van de bibliotheek

Het eerste doel van BoekStart is ouders het plezier van lezen met hun baby te laten ontdekken. Daarnaast is het de bedoeling dat ouders dankzij het project in de bibliotheek komen – én er terugkomen. 'Deelname aan het project gaat voor bibliotheken verder dan alleen het koffertje verstrekken: er moet natuurlijk een specifieke collectie worden opgebouwd en de bibliotheken richten een speciale babyhoek in waar ouders en kinderen kunnen lezen. Ik heb meerdere keren gehoord dat die hoek is uitgegroeid tot de mooiste plek van de bibliotheek.' Voor bibliotheekmedewerkers is een training ontwikkeld om hun de mogelijkheden van BoekStart bij te brengen, en er is voor hen een 'basisdocument' beschikbaar waarin alle informatie over het project staat. De kinderopvang is de volgende stap, kondigt Bos aan. 'Voor pedagogisch medewerkers in kinderdagverblijven hebben we ook een aparte brochure gemaakt. Het zou mooi zijn als zij het project leren kennen, zodat we ouders vanaf verschillende kanten kunnen bereiken. Via consultatiebureaus gebeurt dat al. Nu wordt veertig procent van de BoekStart-pakketten door de ouders opgehaald. Daarmee zijn we tot nu toe best tevreden, gezien de nieuwheid en geringe bekendheid van het project. Maar we streven ernaar dat percentage te laten groeien.'

FOTO CHRIS VAN HOUTS

HOE DE VERHALENTENT BIJNA UIT ELKAAR KNALDE

PILOT DE SCHOOLSCHRIJVER FEESTELIJK AFGEROND –
De verhalentent was loeiwarm, de tienjarige Mustafa straalde. Tijdens het Sloterplas Festival stal hij de show met zijn fantastische drakenverhaal, terwijl zijn klasgenoten en familieleden ademloos luisterden. De bijeenkomst vormde de afsluiting van een project waarin een schrijver voor langere tijd wordt gekoppeld aan een school. Eerste Schoolschrijver Lydia Rood noemt zichzelf een kinderlokker. ‘Kinderen warm maken zonder te zeggen: lezen is goed voor je. Dat is de kunst.’

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Toen Lydia Rood door initiatiefnemer Annemiek Neefjes werd uitgenodigd om als eerste Schoolschrijver aan de slag te gaan, aarzelde ze geen moment. ‘Al voor ze was uitgesproken, begon ik te kraaien van geluk en wist: dit wil ik!’ Rood legt jaarlijks veel schrijversbezoeken af aan basisscholen en koesterde al langer de wens om eens intensiever met leerlingen aan de slag te kunnen gaan. Deze pilot op twee scholen in Amsterdam Nieuw West was een uitdaging die haar onderwijshart sneller deed kloppen. De opzet was eenvoudig, de vrijheid van invulling groot: Rood zou vier maanden lang te gast zijn op de Timotheusschool in Geuzenveld en het Community Center Einstein in Slotervaart. Ze zou de groepen 4,5 en 6 van deze scholen elk vijf maal bezoeken om met de leerlingen te lezen, te praten, toneel te spelen en met hen een bibliotheekbezoek af te leggen. Vervolgens werd uit iedere klas een kleine groep geselecteerd die mocht deelnemen aan een verdiepingscursus verhalen schrijven met een afsluitende schrijfwedstrijd.

Estafettegriezelverhaalvertelafvalwedstrijd

Op de website van Stichting De Schoolschrijver hield Rood een blog bij. Daarop vertelt ze hoe ze de selectie voor de schrijfcursus overliet aan een klassenjury. De laatste plekjes konden worden veroverd in een ‘estafettegriezelverhaalvertelafvalwedstrijd’, waarin kinderen steeds aanhaakten op wat hun voorganger vertelde. ‘Ik begon te vertellen over het grote zuig gat onder de school – gevaar! Vlucht! Aïcha nam het van me over. En goed dat ze dat deed! Binnen drie zinnen stortte de hele school in. En toen? Toen ging Serdar verder, en daarna Mohamed, Süleyman, Havvanur, Javad en Baris. Ze mochten net zolang doorgaan tot de klas begon te wiebelen of te gapen.’

Oudersalon

Ook leerkrachten en ouders werden direct bij het project betrokken. Voor de leerkrachten werden lunchgesprekken met de Schoolschrijver georganiseerd en tijdens de ‘oudersalon’ konden zij onder schooltijd luisteren naar de verhalen van kinderen. ‘Ouders krijgen vaak te horen wat hun kinderen niet kunnen. Ze vonden het een verademing om te zien dat ze zoveel in hun mars hebben,’ ontdekte Rood. ‘Dit zijn kinderen die vaak worden onderschat. Een schoolschrijver hoeft zich niet bezig te houden met technisch lezen of leerdoelen, maar kan kinderen aanspreken op wat ze wél in huis hebben. Het is verrassend wat je dan ziet gebeuren: kinderen slaan de spijker op hun kop, overtreffen zichzelf. Lezen gaat over emoties, het raakt je heel direct. Als het je lukt om kinderen daarin mee te voeren, leer je ze iets voor de rest van hun leven.’

Brief van Rindert Kromhout aan Alice uit Alice in Wonderland

Beste Alice,

Ik besef heus wel: je schepper, de man die je al je woorden in de mond legde, is dood en zonder hem ben je niks. Geen nieuwe woorden van jou dus, nooit meer – een antwoord op deze brief hoeft ik niet te verwachten.

Maar het gaat me ook niet om je woorden, Alice (al zou een enkel boe of hoera van jouw kant me welkom zijn), het gaat me om je beeld.

Weinig personages in de literatuur zijn zo vaak afgebeeld als jij. Van Lewis Carroll kreeg je je innerlijk, illustratoren van naam en faam hebben je een uiterlijk gegeven. Je was zoet, pittig, afstandelijk, tamelijk volwassen, innemend, arrogant. Je was nadrukkelijk aanwezig of leek één geheel met de bijfiguren en achtergrond, je kreeg kleur of juist niet, je kwam tot leven of was niet van het papier los te krijgen, zelfs niet met de fantasie van een kind.

Het is over je uiterlijk dat ik iets van je zou willen weten.

Voor de goede orde: er zijn er meer aan wie ik de vraag die komen gaat zou willen stellen, hoor. Pinokkio, het meisje met de zwavelstokjes, Reynaert, Pippi, ik noem er maar een paar. De meeste boekpersonages bekijken zichzelf echter niet, die hebben hun handen vol aan het behagen van de lezer. Maar jij hebt voor de spiegel gestaan, Alice, jij hebt jezelf gezien. Ontken het maar niet, ik ken mijn klassiekers.

En daarom zou ik willen vragen: Wat dacht je al die keren dat je jezelf zag, vlak voordat je door het glas stapte om het avontuur achter de spiegel tegemoet te gaan? Bij welke tekenaar bleef je onverschillig, of fronste je, walgde je? Bij wie had je het gevoel werkelijk in de spiegel te kijken?

Ik kan me niet voorstellen dat iemand met jouw karakter ingenomen is met de mierzoete Alice van Walt Disney, de wel erg kinderlijke van Helen Oxenbury of de tamelijk afstotelijke van Anthony Browne. De Alice van Pat Andrea vind je waarschijnlijk te modern, behoudend als je bent. (Je zegt het maar als ik me vergis.) De Alice van Lisbeth Zwerger lijkt me te braaf en die van Arthur Rackham is over de datum.

Maar wie krijgt dan wel jouw goedkeuring? Komen we dan toch weer uit bij John Tenniel, die de allereerste en volgens veel lezers nooit overtroffen Alice op papier heeft gezet?

Gaat jouw keuze naar hem uit, Alice? Hadden al die anderen zich de moeite beter kunnen besparen? Ik bedenk ineens dat het zomaar zou kunnen dat je zelfs John Tenniel afkeurt, dat geen enkele van al die tekenaars jouw instemming heeft. Maar voor wie zou je dan wel kiezen? (Vreemd eigenlijk, dat niemand je dit ooit eerder heeft gevraagd.) Is er een illustrator die jou het enig juiste spiegelbeeld zou kunnen geven?

Misschien ben je niet zo thuis in de moderne jeugdliteratuur en heb je geen idee van de tekenaars van deze tijd. Mag ik daarom een suggestie doen? Wat zou je zeggen van Carll Cneut? (Mocht je zijn werk niet kennen, bekijk dan *Het geheim van de keel van de nachtegaal* en ook *Fluit zoals je bent* en je zult denk ik begrijpen waarom ik zijn naam heb genoemd.)

Ja, ik geloof dat een Alice van Carll Cneut mij wel zou bevallen, Alice. Wat vind je zelf?

Met hartelijke groeten van Rindert Kromhout